

278965

T. C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

**ÇALIŞAN ANNELERİN 0-36 AY YAŞ GRUBU
ÇOCUKLARININ BAKIMI VE BESLENMESİ KONUSUNDA
BİR ARAŞTIRMA**

Beslenme ve Gıda Bilimleri Programı
BİLİM UZMANLIĞI TEZİ

SEMA ATTILA

ANKARA — 1980

T.C.

ACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

LİK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

ÇALIŞAN ANNELERİN 0-36 AY YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN
BAKIMI VE BESLENMESİ KONUSUNDA BİR ARAŞTIRMA

BESLENME VE GIDA BİLİMLERİ PROGRAMI
BİLİM UZMANLIĞI TEZİ

SEMA ATTİLA

Rehber Öğretim Görevlisi: Dr.Bike Aksu

ANKARA- 1980

I Ç İ N D E K İ L E R

1. GİRİŞ	1
1.1. 0-3 Yaş Çocukluk Döneminin Önemi	2
1.2. Anne Sütünün Önemi ve Bebeğin Gelişimine Etkileri.....	4
1.3. Toplumda Kadının Çalışma Hayatına Katılması..	8
1.4. Türk Kamu Yönetiminde Kadınlara Sağlanan Sosyal Haklar	12
1.5. Çeşitli Ülkelerde Süt İzinleri ile İlgili Yasalar ve Uygulamalar	14
1.6. Çalışan Annelerin Çocuklarının Bakım sorunu..	17
2. ARAŞTIRMANIN AMACI	18
3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE ARAÇLAR	19
3.1. Araştırma Yeri ve Zamanı	19
3.2. Örneklem Seçimi	19
3.3. Anket Tekniği	20
4- TOPLANAN VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	22
4.1. Çocukların Boy ve Ağırlıkları.....	22
4.2. İstatistiksel Değerlendirme	22
4.3. Emzirme ve Ek Yiyeceklere Başlama Durumları..	23

5- BULGULAR	25
6- TARTIŞMA	61
7- SONUÇ VE ÖNERİLER	77
8- ÖZET	80
9- KAYNAKLAR	81
10- EKLER	88

TABLolarIN DIZİNİ

Tablo: 1.1-	Kadın Nüfusun Son Bitirilen Okul ve Çalışma Durumuna Göre Dağılımları	10
Tablo:1.2-	Bazı Endüstürileşmiş Ülkelerle Türkiye'de "İktisaden faal" kadın Oranları (1975)	11
Tablo:1.3-	Bazı Ülkelerde Yasal Olarak Uygulanmakta Olan Süt Emzirme İzinleri	16
Tablo:4.1-	Aylara Göre Ek Yiyeceklere Başlama Puan Tablosu.....	24
Tablo:5.1-	Annelerin Yaşa Göre Dağılımları.....	25
Tablo:5.2-	Annelerin Öğrenim Durumu	26
Tablo: 5.3-	Çalışan Annelerin Mesleklerine Göre Dağılımları.....	26
Tablo:5.4-	Annelerin Çocuk Sayısına Göre Dağılımları.....	27
Tablo:5.5-	Annelerin 0-3 yaş Grubu Çocuk Sayısı....	27
Tablo:5.6-	Çalışan Annelerin Doğum Öncesi İzin Kullanma Durumları.....	28
Tablo:5.7-	Çalışan Annelerin Doğum Sonrası İzin Kullanma Durumları	29
Tablo:5.8-	Çalışan Annelerin Doğum Sonrası İzin Süresini Yeterli Bulma Durumları.....	29
Tablo:5.9-	Çalışan Annelerin Doğum Sonu İzin Süresi ile İlgili Önerileri.....	30
Tablo:5.10-	Çalışan Annelerin Süt İzini Kullanma Durumları	31

Tablo:5.11-	Babaların Yaşlarına Göre Dağılımları..	31
Tablo:5.12-	Babaların Öğrenim Durumları.....	32
Tablo:5.13-	Babaların Mesleklere Göre Dağılımları (Araştırma Grubu)	33
Tablo:5.14-	Babaların Mesleklere Göre Dağılımları (Kontrol Grubu)	33
Tablo:5.15-	Ailelerin Aylık Net Gelir Dağılımları.	34
Tablo:5.16-	Annelerin Çalışma Nedenleri	
Tablo:5.17-	Araştırma Grubu Çocukların Yaşa ve Cinse Göre Dağılımları.....	35
Tablo:5.18-	Kontrol Grubu Çocukların Yaşa ve Cinse Göre Dağılımları	36
Tablo:5.19-	Çocukların Doğum Ağırlıklarına Göre Dağılımları	36
Tablo:5.20-	Çocukların Anne Sütü Emme Sürelerine Göre Dağılımları	37
Tablo:5.21-	Falen Anne Sütü Emen Çocukların Yaşa Göre Dağılımları	38
Tablo:5.22-	Annenin Öğrenimi İle Emzirme Süresi...	39
Tablo:5.23-	İlkokul/ortaokul Öğrenimli Annelerin Çalışma Durumunun Emzirme Süresine Etkisi.....	40
Tablo:5.24-	Lise/Yüksekokul öğrenimli Annelerin Çalışma Durumunun Emzirme Süresine Etkileri	40
Tablo:5.25-	Ailenin Gelir Durumunun Emzirme Süresine Etkisi	41
Tablo:5.26-	Ek Gıdalara Başlama durumu	42
Tablo:5.27-	Annenin Öğrenimine Göre Ek Gıdalara Başlama Durumu.....	43
Tablo:5.28-	İlkokul/ortaokul Öğrenimli Annelerin Çalışma Durumunun Ek Gıdalara Başlama Zamanına Etkisi	43
Tablo:5.29-	Lise/yüksekokul Öğrenimli Annelerin Çalışma Durumunun Ek Gıdalara Başlama Zamanına Etkisi	44

Tablo:5.30-	Gelir Durumuna Göre Ek Yiyeceklere Başlama Durumu	44
Tablo:5.31-	Hazır Ticarî Mama Yedirme Durumu	45
Tablo:5.32-	Annenin Öğrenimine Göre Hazır Ticari Mama Yedirme Durumu	45
Tablo:5.33-	İlkokul/Ortaokul Öğrenimli Annelerin Çalışma Durumunun Hazır Ticari Mama Yedirmeye Etkisi	46
Tablo:5.34-	Lise/Yüksekokul öğrenimli Annelerin Çalışma Durumunun Hazır Ticari Mama Yedirmeye Etkisi	48
Tablo:5.35-	Gelir Durumuna Göre Hazır Ticari Mama Yedirme Durumu	47
Tablo:5.36-	Çalışan Annelerin Çocuklarının Bakımı ile İlgilenenlerin Durumları.....	48
Tablo:5.37-	Çocuğa Bakan Bakıcı-Kadın-Kızların Öğrenim Durumu.....	49
Tablo:5.38-	Bakıcı Kadın-Kızların Yaşa Göre Dağılımları.....	49
Tablo:5.39-	Bakıcı Kadınların Medeni Durumları.....	50
Tablo:5.40-	Bakıcı Kadınların Çocuk Sayısı	50
Tablo:5.41-	Bakıcı Kadına Verilen Net Ücret	50
Tablo:5.42-	Çocukların Yürüme Zamanlarına Göre Dağılımları	51
Tablo:5.43-	Henüz Yürümeyen Çocukların Yaşa Göre Dağılımları	52
Tablo:5.44-	Çocukların Tuvalet Eğitimine Başlama Zamanlarına Göre Dağılımları	52
Tablo:5.45-	Çalışan Annelerin Çocukları ile Meşgul Olma Süreleri	53
Tablo:5.46-	Çocukların Geçirdiği Hastalıklar	53
Tablo:5.47-	Hastalanma Durumunun Değerlendirilmesi...	54
Tablo:5.48-	Hastalık Nedenleri	54

Tablo:5.49-	Çocukların Geçirdiği Kazalar	55
Tablo:5.50-	Kaza Geçirme Durumunun Değerlendirilmesi	56
Tablo:5.51-	Araştırma Grubu Çocukların Yaşa Göre Olması Gereken Ağırlığın Yüzde Dağılımı	56
Tablo:5.52-	Araştırma Grubu Çocukların Yaşa Göre Olması Gereken Boy Uzunluğunun Yüzde Dağılımı.....	57
Tablo:5.53-	Kontrol Grubu Çocukların Yaşa Göre Olması Gereken Ağırlığın Yüzde Dağılımı	58
Tablo:5.54-	Kontrol Grubu Çocukların Yaşa Göre Olması Gereken Boy Uzunluğunun Yüzde Dağılımı	
TABLO: 6.1-	Bazı Avrupa Ülkelerinde Uygulanmakta Olan Doğum Sonu İzinleri	69

ŞEKİLLERİN DİZİNİ

Şekil : 1-	Araştırma Kapsamına Giren Çocukların Yaşa Göre Olması Gereken Ağırlığın Yüzdesine Göre Dağılımları.....	59
Şekil : 2-	Araştırma Kapsamına Giren Çocukların Yaşa Göre Olması Gereken Boy Uzunluğunun Yüz- desine Göre Dağılımları	60

11 G İ R İ Ő

Yetersiz ve dengesiz beslenmenin toplum sağlığına zarar verdiği ve bu durumun da sosyal ve ekonomik gelişmeyi olumsuz yönde etkilediği bilinen bir gerçektir. Kötü beslenme nedeniyle bireylerin fiziksel, fizyolojik ve mental gelişimleri geri kalmakta ve yeteneksiz duruma gelmektedirler.

Bebek ve çocuklar, sürekli ve hızlı bir büyüme ve gelişme süreci içinde bulduklarından, beslenme yetersizliğinden en çok zarar gören gruplardır. Çocuğun yetersiz ve dengesiz beslenmesi büyüme hızını yavaşlatmakta, vücut ölçülerinin dengesini bozmakta, organizmada fiziksel, kimyasal ve mental bozukluklara neden olmaktadır.

Bir toplumun geleceği demek olan çocukların sağlık düzeylerini yükseltmek, bebek ölüm hızını azaltmak, çocuğu sosyal, fizik ve mental yönden tam bir iyilik halinde bulundurmamak toplumun sağlıklı, mutlu ve huzurlu nesillere sahip olması açısından büyük önem taşır. Büyük Atatürk "İstikbal çocuklarımızın iyi veya fena koşullar altında bulunmalarına bağlıdır" demekle konunun önemini belirtmiş bulunmaktadır.

1.1. 0-3 YAŞ ÇOCUKLUK DÖNEMİNİN ÖNEMİ

İnsan yavrusunun kendi kendine yeterli duruma gelebilmesi uzun yıllar bakılıp beslenmesi ve korunmasıyla gerçekleşir. Süt çocuğunun yalnız gelişmesi değil, sağlıklı olabilmesi de özenle bakılmasına bağlıdır.

Beslenme ve bakımın yetersiz kaldığı durumlarda bebeğin gelişmesi bozulmakla kalmaz, yaşamı da tehlikeye girer. Çocukluk çağında enerji ve besin öğelerine olan gereksinimin karşılanamaması beslenme yetersizliği ve dengesizliğine bağlı sağlık sorunlarına yol açar (1).

Türkiye'de bebek ve okul öncesi çocuklar arasında önemli olarak üç tipte kötü beslenme sonucu görülmektedir. Bunlar sırasıyla protein-enerji malnütrisyonu nedeni ile büyüme ve gelişme geriliği, raşitizm, demir ve bazı vitaminlerin yetersizliği nedeniyle oluşan beslenme anemileridir (2).

Süt çocukluğu (0-12 aylık dönem) beden gelişmesi gibi ruhsal gelişme açısından da en önemli dönemdir. Gözlemler, doğumdan sonraki ilk yılda beslenme ve bakım yanında anne ile bebek arasındaki duygusal ilişkinin sanıldığından çok daha önemli olduğunu kanıtlamaktadır. Beden sağlığı gibi ruh sağlığının da temelleri ilk yıl içinde atılmaktadır (3).

İlk 6 aylık dönemde bebeğin esas besini anne sütüdür. Anne sütünün yetersizliği ve emzirme süresinin kısalması,

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde önemli beslenme ve sağlık sorunlarına yol açmaktadır. İkinci 6-12 aylık dönem bebegin anne sütünden diğer besinlere geçiş dönemidir. Üçüncü dönemde (12-36 ay) bebek çoğunlukla anne sütü dışındaki besinlere ve başkası tarafından bakım ve beslenmeye bağımlı olduğundan ilgisizlik önemli sağlık ve beslenme sorunlarına yol açmaktadır. (1,4).

Çocuklar arasında malnütrisyon sıklığının en yüksek olduğu dönem 6-36 ay arası dönemdir. Malnütrisyonun mental gelişimi olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir.

Malnütrisyonun etkisi beyin en hızlı geliştiği dönemde olmaktadır. Beyin gebeliğin ilk üç ayında hızlı olarak büyür doğum öncesi bu dönemde genellikle büyüme hücre çoğalması şeklindedir. Doğumu izleyen günlerde miyelinizasyon ve snaptik bağlantılar gelişir. (5,6,7). Bu süreç yavaşlayan hızla üçüncü yılın sonuna kadar devam eder. Üçüncü yıldan sonra beyinde fazla bir değişme olmaz. Bu nedenle gebelik ve yaşamın ilk üç yılı çocukların mental gelişmesinde büyük önem taşır.

Tomarza ilçe merkezi ve köylerinde yapılan bir araştırmada 0-6 yaş grubu çocukların mental gelişimlerini saptayabilmek amacı ile soyut düşünme testi uygulanmıştır. Testlerde yetersiz ve dengesiz beslenen çocuklar daha düşük puanlar almışlardır. (8). Erken yaşlardaki yetersiz ve dengesiz beslenme fiziksel ve mental gelişimi olumsuz yönde

yönde etkilemektedir. Beslenme koşulları düzeltildiği zaman fiziksel gelişimin düzelmesine karşın mental gelişimin düzelmediği saptanmıştır.

1.2. ANNE SÜTÜNÜN ÖNEMİ VE BEBĞİN GELİŞİMİNE ETKİLERİ

Son yıllarda özellikle gelişmekte olan endüstriyel toplumlarda anne sütü ile beslenme alışkanlığı kaybolmaktadır. Anne sütünün pratik ve fizyolojik yararları büyüktür. Şayet annenin emzirme güçlüğü yoksa ve sütü yeterli ise anne sütü bebeğin gereksinimlerini ilk 3-4 ay büyük ölçüde yalnız başına karşılayabilir.

Anne sütü her zaman bebek için uygun ısıdadır, daima taze ve sterilidir. Diğer beslenme şekilleriyle karşılaştırıldığında bebeğin anne sütü ile beslenmesi daha kolay ve ucuzdur (9).

İnsan sütünün elmez amino asit örüntüsü yeni doğan bebeğin bu amino asitlere olan gereksinimlerini tam olarak karşılayabilecek niteliktedir. Bebekler üzerinde yapılan araştırmalar insan sütü proteinin vücutta tam olarak kullanıldığını (NPU=100) göstermektedir. Buna göre anne sütü proteini bebek için en uygun bir proteindir. İnsan sütündeki proteinlerden lakto-albümin çocuğun sindirim yapısına daha iyi uymaktadır. Lakto-albüminde sistin miktarı yüksek (% 4), kazein de ise azdır (% 0.2). Bu azlık kısmen methioninle giderilir. (1,10).

Çocuk sağlığı yönünden insan sütünde bulunan lipazın sütteki yağın sindirimini kolaylaştırdığı saptanmıştır. Anne sütünde yağ, bileşiminin % 3.7 sini kapsar. Esansiyel yağ asitleri, özellikle lindeik asit ve doymamış yağ asitleri oranı anne sütünde inek sütüne oranla daha fazladır (11,12).

Süt şekeri laktoz , anne sütünde % 7, inek sütünde ise % 4.8 oranında bulunur. Laktozun yapısına katılan galaktoz beyin ve sinirlerin yapısında rolü olan glikolipitleri oluşturur.

Anne sütünün total mineral miktarı inek sütüne oranla daha azdır. Sütün demir miktarı anneden geçen demir depoları boşalana kadar yani 4.aya kadar çocuğun gereksinimini karşılar. Daha sonra mutlaka ek demir verilmesi gereklidir.

Son yapılan araştırmalar anne sütünde bulunan demir, bakır ve çinko'nun inek sütünden daha kolay emildiğini göstermektedir. İnsan sütü düşük molekül ağırlığına sahip çinko bağlayıcı ligant içermektedir. İnek sütünde bulunmayan bu bileşik çinkonun emilimini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle anne sütü alanlarda çinko eksikliği gözlenmemektedir (13).

Anne sütü ile beslenen çocuklar daha sağlıklı olmaktadır. Meme ile beslenenlerde çocuk mortalite ve morbiditesi hayvan sütleri ile beslenenlerden çok daha düşük olduğu saptanmıştır (11,14). Bebek mortalitesi ile emzirme süresi ve süresi arasında çok yakın ilişki vardır.

Anne sütü, çeşitli ajanlarla oluşan enfeksiyonlara karşı koyan koruyucu nitelikte özellikler taşır. Intrauterin yaşamda anneden sağlanan immünoglobülinler yeni doğanın dış yaşamdan korunmasında görev alırlar. Bu immünoglobülinler fiziksel özellikleri nedeniyle plösentel engeli kolaylıkla geçebilen immünoglobülin IG (IgG) ve eser miktardaki IgM dir. IgM özellikle gram(-) mikroorganizmalarla savaşta görev yapar. Bu özellikteki bir immünoglobülinin eksikliği yada yokluğu yeni doğanı kolonik basillerle enfeksiyonlara karşı dirençsiz kılar. (15).

Kalın barsaklardaki laktobosiller floranın sürekliliği için anne sütü oldukça etkilidir. Anne sütünde glikoprotein gibi bazı karmaşık aminoasitlerle birleşmiş karbonhidratlar vardır. "Bifidus faktörü" denilen bileşik, nitrojen içeren bir polisakkarittir. Bifidus faktörü ortamın pH'sını aside dönüştürmekte ve patogen bakterilerin barsakta üremesini baskı altına alarak önlemektedir. Bifidus faktörü çocuklarda E.Coli'ye bağlı diyarelerin görülmemesinin yada seyrek görülmesine nedendir. (16).

İnsan sütünden L i z o z i m ' in bakteriler üzerinde, antikorların bakterisidal aktivitelerini potansiyalize etmek suretiyle etkili olduğu düşünülmektedir. Laktasyonun ilk günlerinde süt lizozim düzeyi düşük olmasına karşın sonradan normale erişir. (17).

Sütteki "Laktoperoksidaz"ın tiyosiyanat ve peroksidlerle birlikte bakteri ve virüslerin b iyümelerini inhibe ettiği bilinmektedir. (15,17) .

İnsan sütünde bakteriyel üremeyi inhibe eden diğer bir faktör de L a k t o f e r r i n 'dir. Anne sütünün bakteriyel üremeyi durdurmasında laktoferrin ve spesifik antikorların birlikte rolü vardır. İnek sütü, anne sütüne oranla daha az laktoferrin taşır.(16) .

Anne sütünde makrofajlar, T ve B tipi lenfositler çok miktarda bulunmaktadır. Bunlar süt içine sentezledikleri bazı antikorları vermektedirler. Bu maddeler mikroorganizmaların çoğalmasını önlemektedirler.

Anne sütünün bebek sağlığına olumlu etkilerini destekleyen pek çok çalışma vardır. Üst solunum yolu enfeksiyonları, ekzama anne sütü emen çocuklarda oldukça az görülmektedir (11) .

Çocuk sağlığı yönünden insan sütünde hayvan sütüne göre değişik türde ve daha fazla nükleotidler bulunmaktadır. Bu nükleotidlerin protein sentezinde rolü vardır ve büyümeyi hızlandığı ileri sürülmektedir. Bunun için özellikle 3-4 ay çocukların anne sütü ile beslenmesi çocukların normal bir gelişim göstermeleri açısından önem taşımaktadır. Yapılan çalışmalar da bu görüşleri desteklemektedir (19) .

Emzirme, anne ile bebek arasında en önemli psikolojik iletişimi oluşturur. Emziren anneler, çocukları ile daha sıkı bir ilişki ve sevgi bağı kurmuş olurlar. Çocuklar daha rahat, memnun ve mutludurlar. Yeni doğan bebeğin yaşantısında en önemli konu beslenmedir. Beslenmenin biçimine ve annenin duygusal durumuna bebek tepki gösterir, bu tepki meme almaya ve biberonla beslenmeye göre değişir. Eğer anne sakin ve güvenli ise bebek de dünyaya karşı güven duygusu edinir. Bunun tersini düşünürsek anne huzursuz ve tedirginse bebeğin beslenme sorununu hızla, baştan savma çözüyorsa bu durumdan bebek etkilenecektir. Ağlayıp huzursuzlanarak yeterince besin almada güçlük çekecektir.

Bu dönemde olumlu bir anne-çocuk ilişkisi kurulmalıdır (20).

1.3. TOPLUMDA KADININ ÇALIŞMA HAYATINA KATILMASI

Kadının, toplum içindeki yeri, sosyal statüsü ve ekonomik katkısı yaşadığı toplumun gelişme düzeyi, sosyo politik kurumlarının niteliği, kültürel değerleri ve teknolojisinin ileri veya geri kalmış olmasıyla yakından ilgilidir (21).

Kadınların aile ocağından çıkıp sürekli, ücretli iş aramaya başlamalarına yol açan değişimler tarihsel olarak Endüstri devrimi ile yakından ilgilidir. Batıda XIX yüzyılda başlayan endüstrileşme, kadınların geleneksel aile içi çalışma yaşantısından ayrılarak evleri dışına ücretli

işlere girmelerine yol açmıştır. Kadın emeğinin kullanılması daha çok hızlı endüstrileşme yada savaş koşulları gibi zorunluluk dönemlerinin gizli iş gücünden yararlanma gereksinimiyle ilgili bulunmaktadır. (22).

Türk kadınlarının toplumsal statüsünü köklü biçimde değiştirmek ve onları sorumlu, kendine güvenen kişiler durumuna getirmek Büyük Atatürk'ün başlıca uğraşlarından biri olmuştur. Son elli yılda yaşama yolu ile yapılan girişimler Türk toplumunda kadının rol ve statüsünün kısmen değiştirelebilmiş olduğunu göstermektedir.

Ekonomik düzende ve toplumsal yaşantıdaki değişme beraberinde yeni gereksinimleri ve değerleri de getirmekte, aile yaşamında değişikliklere yol açmaktadır. Hızlı kentleşme toplumumuzun her kesiminde olduğu gibi geleneksel aile yapısını da etkisi altına almıştır. Bugün toplumumuzda küçük "çekirdek aile" tipi yaygın hale gelmeye başlamıştır. (23). Bu oluşumun yanı sıra çalışan kadınlarımızın sayısı da her geçen gün artmaktadır. Annenin çalışma hayatında yerini alması, aile ile ilgili yeni sorun ve gereksinimlerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1975 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre toplam kadın nüfus 19.780.470 olarak tahmin edilmektedir. (24) Kentli çalışanlar arasında kadınların payı % 11 gibi küçük bir orandadır. Kentli kadınların büyük bir çoğunluğu ev kadını işlevini sürdürmektedir. (25). Türkiye'de Nüfus yapısı ve

nüfus sorunları 1973 Hacettepe araştırması verilerinde 12 yaşın üzerindeki erkek nüfus içinde her 100 kişiden 70'i ekonomik faaliyetlere katılmaktadır. Kadın nüfusun çalışma hayatına katkısı beklenildiği gibi erkek nüfusa göre düşüktür. Kadın nüfusun çalışma oranı 15-24 yaş grubunda % 24 ile en yüksek oranı oluşturmaktadır (26).

Türkiye'de kadın işgücünün, büyük çoğunluğunu hiçbir okul bitirmemiş kadınlar oluşturmaktadır. Eğitim düzeylerine bakıldığında yüksek okul mezunlarının iş gücüne en çok katılan grup olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu kadınlar toplam çalışan kadınların sadece % 1'ini teşkil etmektedir. 1975 nüfus sayımına göre 12 ve daha yukarı yaşlarda toplam 13.4 milyon kadının % 44 ü çalışmaktadır. (Tablo 1.1) (27).

TABLO 1.1. Kadın Nüfusun Son Bitirilen Okul ve Çalışma Durumuna Göre Dağılımı (1975)

(Tablo 12 ve daha yukarı yaşlara göre düzenlenmiştir)

Öğrenim Kurumu	Çalışan %	Çalışmayan %	Nüfus
Bir okul bitirmemiş	50.1	49.9	7.913.364
İlkokul	36.4	63.6	4.454.068
Ortaokul	15.4	84.6	521.594
Orta dengi meslek	34.0	66.0	13.530
Lise	32.1	67.9	239.475
Lise dengi meslek	57.2	42.8	192.331
Yüksek okul	71.4	28.6	67.093
TOPLAM	44.1	55.9	13.401.455

KAYNAK: DİE 1975 Genel Nüfus Sayımı %1 Örneklene sonuçları(24)

TABLO 1.2- Bazı Endüstrileşmiş Ülkelerle Türkiye'de
"İktisaden Faal" Kadın Oranları (1975)

<u>ÜLKELER</u>	<u>Faal Kadın Oranları %</u>
Kanada	24.8
ABD	27.9
Federal Almanya	31.6
Fransa	29.0
Norveç	18.2
İsveç	29.3
İngiltere	29.0
Türkiye	44.0

KAYNAK: Tan, M., (22).

Ekonomileri geniş ölçüde tarıma dayanan az gelişmiş ülkelerin çoğu gerek kadın, gerekse erkek tarım işçisine aynı şiddette gereksinme duymaktadır. Endüstrileşmiş ülkelerle karşılaştırıldığında kadın etkinlik oranının yüksekliği, genellikle tarıma dayalı bir toplum oluşumuzla açıklanabilmektedir. (Tablo 1.2). Buna karşılık endüstrileşme ve makinalaşma insan gücünden önemli ölçüde tasarruf sağlamaktadır.

Türkiye'de çalışabilir nüfusun çoğunluğu, sosyal güvenlik ve sendikal sistem dışında bulunmaktadır. Uygulamasını geçirdiğimiz 15 yıllık planlı dönemde, sosyal güvenliğin çalışan kadınlara tam olarak yansımadağı görülmektedir.

Özellikle çalışan kadınların % 88.7 gibi büyük bir kesimini kapsayan tarımda çalışan kadınlara hiçbir hak ve sosyal güvence getirilmemiştir. Türkiye'de sigortalılar arasında kadın işçi oranı yaklaşık % 10 dolaylarındadır. Çalışan kadınların bu bölümü çoğunlukla, kentsel yörelerde çalışan kadınlardır. Son yıllarda artan kentleşme olgusu sonucunda kente göç eden kadınların çoğunlukla özel sektörlerde çalıştığı çeşitli araştırmalarla saptanmıştır (28).

1.4. TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE KADINLARIN SAĞLANAN SOSYAL HAKLAR

Türk toplumunda kadının kamu yönetimi alanında çalışmasının ilk örnekleri Tanzimat fermanını izleyen yıllarda görülmüştür. Batılılaşma girişimlerinin önemli bir sonucu olarak kadınların ilk kez öğretmenlik mesleğine girdikleri görülmektedir (29).

İsviçre medeni kanunundan esinlenen Türk Medeni kanunu kapsadığı kadını koruyucu kurallarla kadın haklarının yasal girişimine başlangıç olmuştur. Medeni kanun evli kadınları ev kadını olarak değerlendirmekte ve bağımsız bir kişi olarak çalışmalarının engellenebilmesi yolunu açık tutmaktadır.

1926 yılında çıkarılan Devlet Memurları kanunu ile kadınlara memur olabilme hakkı verilmiştir. 1965 yılında tek kamu yönetiminde çalışan kadın görevlilerin sayısal artışına karşın, kadınların çalışma yaşamlarını düzenlemeye yönelik

hiçbir girişim görülmemektedir. 1965 yılında kabul edilen 657 sayılı Devlet Memurları yasasında cinsiyete bağlı ayırım yoktur. İlke olarak, kadın,erkek görevliler yasa önünde eşittir (30). Bu yasada kadın görevlilere ilişkin üç madde yer almaktadır.

Yasanın 104/a maddesine göre, "Kadın memura doğum yapmasından önce 3 hafta ve doğurduğu tarihten itibaren 6 hafta süreyle izin verilir" denilmektedir. Yasanın 188/a maddesi devlet memurlarına analık halinde sosyal sigorta yardımının sağlanacağını, 207. maddesi ise devlet memurlarından çocuğu olanlara doğum yardım ödeneği verileceğini kuralla bağlamaktadır. Ancak anne ve babanın her ikisinin de devlet memuru olması durumunda bu yardımı baba alacaktır.

Çalışan kadınlara ilişkin kuralların yer aldığı bir diğer yasa 1593 sayılı "Umumî Hıfzassıhha Kanunu'dur" (31). İşçi statüsündeki kadın görevlilere yönelik olan bu yasanın 177. maddesine göre doğum iznini kullandıktan sonra işe başlıyan emzikli kadınlara ilk altı ay içinde çocuğunu emzirmek üzere çalışma saatlerinde yarımşar saatlik iki ara verilmektedir. Kamu görevlisi kadınların süt izinlerini düzenleyen kurallar olmadığından, anne olan kamu görevlisi kadınlara süt izni bu yasaya dayanılarak verilmektedir.

1475 sayılı iş kanununun 2. maddesinde; Kadın işçilere doğundan önceve doğundan sonra 6 hafta olmak üzere 12 haftalık süre içinde çalıştırılmalarının yasak olduğu belir-

mektedir. Ancak bu süreler işçinin sağlık durumuna ve işin özelliğine göre doğumdan önce ve sonra gerekirse arttırılabilir. Bu süreler hekim raporu ile belirtilir (32).

Bu yasaya göre kabul edilen,gebe veya emzikli kadınların çalıştırılma şartlarıyla,enzirme odaları ve çocuk bakım yurtları (kreş) hakkındaki tüzükte, gebe veya emzikli kadınların hangi dönemlerde ne gibi işlerde çalışmalarının yasak olduğu ve çalışmalarında sakınca olmayan işlerde hangi şartlar ve usullere uyacakları belirtilmektedir. Aynı tüzükte, bir iş yerinde yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun 100-300 kadın işçi çalıştırıldığı takdirde, bunlar arasındaki emzikli kadınların, bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri ve bu çocukların bırakılması ve bakılması için çalışma yerlerinden ayrı ve iş yerine en fazla 250 metre mesafede bir enzirme odasının iş veren tarafından kurulmasının zorunlu olduğu belirtilmektedir (32).

1.5. GEÇİMLİ ÜLKELERDE SÜT İZİNLERİ İLE İLGİLİ

YASALAR VE UYGULANALAR

1919 yılında Milletler Cemiyetine bağlı olarak kurulan, daha sonra 1946 yılında Birleşmiş Milletlerin bir dalı olarak çalışmaya başlayan ILO(İnternational Labour Organization) nun temel amacı dünya üzerindeki sosyal eşitsizlikleri gidererek bireylerin çalışma ve yaşama standartlarını yükseltmektir. (35).

1919 yılında ILO'nun ilk toplantısında doğumdan önce ve sonra kadınların analık haklarının korunması konusunda yasa tasarıları düzenlenmiştir. Kadınların doğum sonrası çocuklarına emzirme hakları ile ilgili olarak yasa tasarısında şu maddeler yer almıştır. Özel veya ticari, yada devlete bağlı endüstriyel yada diğer üretimle ilgili iş yerlerinde çalışan kadın eğer çocuğunu emziriyorsa günde iki defa iş saatleri içinde yarım saat emzirme izni kullanabilir.

1919 yılından 1951 yılına kadar Arjantin, Brezilya, Bulgaristan, Şili, Küba, Fransa, Almanya, Romanya, Yunanistan ve Yugoslavya gibi ülkeler yukarıdaki maddeyi ülkeleri koşullarında değerlendirerek kabul etmişlerdir.

Emzirme süresi ve annelik haklarını korumak amacı ile ilgili olarak WHO uzmanları şu öneriyi ileri sürmektedir: Emzirme sürelerinin iş saatleri içindeki süreleri esneklik taşımaktadır. Süresi ve sıklığı sadece anne ve çocuğun gereksinimleri ile değil anne ve bebek için sağlanmış olanaklarla da ilgilidir. Hak olarak tanınan emzirme süresi muntazam aralıklarla annenin bebeğini emzirmesine ve istirahatine olanak tanınmalıdır. Eğer annenin bebeğini emzireceği sessiz, sakin bir yer sağlanmışsa izin süresi gün boyu 1,5 saati bulabilir. Eğer iş yerinde böyle bir yer yoksa, anneye tanınan emzirme süresi 1 saatten 2 saate çıkarılmalıdır. Anne istediği takdirde evine gidebilmelidir. Emzirme sürelerinin sıklığı ve süresi hekim onayından geçmelidir.

Tüm bu öneri ve önlemlerin temel amacı sağlıklı çocuk bakımı olduğu kadar, ülke ekonomisine büyük katkıda bulunan kadın iş gücünün en iyi şekilde değerlendirilmesidir.

TABLO 13 : Bazı Ülkelerde Yasal Olarak Uygulanmakta Olan Süt Emzirme İzinleri (35).

ÜLKE	İzin Süresi
Güney Amerika,Orta Amerika	Günde 2, yarım saat izin
Brezilya	Çocuk 6 aylık oluncaya kadar günde 2 defa yarım saatlik izin
Haiti	Çocuk 2 yaşına gelinceye dek yarım saat veya 3 saatte bir 15 dakika izin
Avusturya	2 defa 45 dakika ve 1 defa 90 dakikalık izin
İtalya,Fransa	2 defa yarım saatlik izin
İsveç,İsviçre	Yasal hak yok.işçi ve işveren arasındaki anlaşmaya bağlı
İngiltere ,ABD,Kanada,İrlanda	Yasa yok.
Bulgaristan	2 defa 60 dakikalık veya 1 defa iki saat izin.
Çekoslovakya	Çocuk 6 aylık oluncaya dek, günde 2 defa yarım saatlik izin.
Doğu Almanya	6 aya kadar 2 defa 45 dakikalık izin
Macaristan	5 aya kadar yarım saatlik 2defa 9 aya kadar tek yarım saatlik izin
Yugoslavya	6,8 aya kadar anne tam ücretle kısa sürelerle çalışır.

20.yüzyılda büyük sanayileşme, şehirleşme hareketleri ile karşı karşıyayız. Her geçen gün daha fazla kadın iş gücüne katılmaktadır. Şehirleşme geniş aile düzenini değiştirmiştir. Doğum sonrası işe dönen anne çocuğunu aile bireylerinden birisine bırakma şansını da yitirmiştir. Bu nedenle çocuk bakım yerleri ve izin sürelerine olan gereksinim artmaktadır.

1.6. ÇALIŞAN ANNELERİN ÇOCUKLARININ BAKIM SORUNU

Çalışan kadınlar çocuklarıyla evlerinde yeterli süre birlikte olamamaktadırlar. Okula gitmeyen çocuklara kimin bakacağı en büyük sorundur. Küçük çocuk ya evde eğitimden yoksun yardımcı kadınlara, yaşlı akrabalara veya evde büyük çocuk varsa ona bırakılmaktadır. Kadınların çalıştığı iş yerlerinde genellikle yuva ve ana okulu bulunmamaktadır. Özel yuva ve ana okulları ise ya evden çok uzakta, yada açılış, kapanış saatleri çalışan annenin iş saatlerine uymamaktadır. Ayrıca özel yuvaların ücreti orta gelir düzeyindeki aileler için çok pahalıdır.

Yaşamın ilk yıllarında kazanılan alışkanlıklar yetişkinlik yıllarında kişilik yapısını ve davranışları etkilemektedir. Diğer toplumsal konularda olduğu gibi çocukların korunması, bakım ve eğitimlerinin sağlanması ve aileye destek olunması çeşitli yasalarla Devlete görev olarak verilmiştir. Devletimizin bu konudaki sorumluluğu anayasamızda ifadesini bulan "Sosyal Devlet" olma niteliğinin de gereğidir.

2- ARASTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, bir kamu kuruluşunda çalışan kadınların 0-35 ay yaş grubu çocuklarının bakım ve beslenme durumlarının saptanması, çalışan annelerin karşılaştıkları güçlüklerin ortaya çıkarılması ve annelerin bu konudaki görüşlerinin değerlendirilmesini yapmak ve bu çalışmalardan elde edilen verilerin yardımı ile çözümleme çabalarına ışık tutmaktır.

3- ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE ARAÇLAR

3.1. Araştırma Yeri ve Zamanı :

Bu araştırmada Hacettepe Üniversitesi Merkez Kampüsünde idari, akademik , ve hastane personeli olarak çalışan ve 0-36 ay yaş grubu çocuğu olan anneler ile çocukları denek olarak incelenmiştir. Kontrol grubu olarak da yine Hacettepe Üniversitesinin aynı kampüsünde idari, akademik ve hastane personeli olarak çalışan, 0-36 ay yaş grubu çocuğu olan erkek personelin çalışmayan eşleri ve çocukları incelenmiştir.

Araştırmanın uygulanması Mart-Haziran 1980 aylarını kapsayan dönemde sürdürülmüştür.

3.2. Örneklem Seçimi

Evren olarak, Ankara'da işçi, memur statüsünde çalışan ve 0-36ay yaş grubu çocuğu olan tüm kadınların alınması düşünülmüştür. Ancak çalışma yerlerinde yetkililerden araştırma yapmak için alınması gerekli yasal izin ve personel listelerinin elde edilmesinde karşılaşılan güçlükler, kısıtlı ve kısa bir süre içinde anketör kullanmadan araştırmayı gerçekleştirme zorunluluğunun bulunması nedeniyle araştırmanın Hacettepe Üniversitesinde yapılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Araştırmaya alınan denekler Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezinden temin edilen personel listelerine bağlı kalınarak ve olasısız örnekleme tekniği kullanarak saptanmıştır (37). Personel listeleri kurumda çalışan kadınların çalıştıkları bölümlere ve görevlerine göre düzenlenmiştir. Bu listelerde kadınların evli bekar olmaları ve 0-36 ay yaş grubu çocuklarının bulunma durumu gibi araştırma için gerekli bilgiler bulunmadığı için, bu bilgilerin elde edilmesinde kurumda çalışan kadınlarla tek tek görüşme zorunluğu ortaya çıkmıştır. Soruşturma sonucu Hacettepe Üniversitesinde çalışan ve 0-36 ay yaş grubu çocuğu olan 180 kadın bulunduğu saptanmıştır. Bu kadınların tümü ve çocukları denek olarak araştırma kapsamına alınmıştır.

Kontrol grubunu oluşturan anneler ise yine Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezinden temin edilen listelerden faydalanılarak saptanmıştır.

Hacettepe Üniversitesinde çalışan, eş ve çocuk yardımı alan erkek personel bölümlere ve görevlerine göre düzenlenen listelerden saptanmıştır. Bu kişilerin çalışmayan eşleri ve çocukları 120 kişilik kontrol grubunu oluşturmuştur.

3.3. Anket Tekniği :

Her iki grubada anket yöntemi uygulanmıştır. Anket formları her iki grup için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Sorular hem açık uçlu hem de kapalı uçlu soru tekniği ile hazırlanmıştır (Ek-2,5). Kapalı uçlu sorularda beklenen değişkenler

anket formuna yazılmış, açık uçlu sorularda ise denekler soruları istedikleri gibi cevaplandırmışlardır. Alınan cevaplar tekrar gruplandırılarak değerlendirilmiştir.

Anket formları aşağıda belirtilen bölümleri içermektedir.

1- Anne ve babayı tanıtıcı, aile yapısı ile ilgili bilgiler

2- Çocukla ilgili bilgiler : Doğum zamanı, doğum yeri, doğum ağırlığı, doğumda boy uzunluğu, beslenme durumu, geçirdiği hastalık ve kazalarla ilgili olarak sağlık durumu.

3- Çocuğa bakan kişi ile ilgili bilgiler: Aile büyüğü, yakın akraba veya bakıcı kadın-kız ile ilgili olarak annenin maddi, eğitsel ve psikolojik açıdan tutum ve görüşleri.

4- Çocuğun bakıldığı kreş hakkında bilgiler.

5- Annenin çocuğuna daha fazla zaman ayırabilmesi için doğum sonrası izin durumu ile ilgili görüş ve önerileri

Bu araştırmanın anket formlarının doldurulması için anketör kullanılmamıştır. Formlar önceden saptanan listelere göre deneklere araştırmacı tarafından, araştırmanın amacını açıklayan bir mektupla birlikte dağıtılmıştır. Deneklere anket formlarını doldurarak iki gün içinde iade etmeleri istenmiştir. Kontrol grubundaki deneklere de formlar eşleri aracılığı ile ulaştırılmaya çalışılmıştır. Anketleri deneklerin kendilerinin doldurmaları, kontrol grubu ile uygunluk sağlaması açısından soruşturma yöntemine tercih edilmiştir.

4- TOPLANAN VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Toplanan veriler yeniden gözden geçirilerek, açık uçlu sorular guruplandırılarak kodlanmıştır. Kodlamadaki esaslar EK-1 de gösterilmiştir.

4.1. Çocukların boy ve ağırlık ölçümleri: Araştırma kapsamına giren ailelerin evlerine gidilerek 0-36 ay yaş grubu çocuklarının boy ve kilolarının ölçülmesi amacı ile ailelere anket formlarında adresleri sorulmuştur. Ancak ailelerin oturdukları adreslerin dağınıklığı, annelerin evde oldukları zamanı saptayabilmekte karşılaşılan güçlüklerin araştırmanın sınırlı süresini aşacağı göz önüne alınarak ev ziyaretleri gerçekleştirilememiştir. 0-36 ay yaş grubu çocukların şimdiki boy ve kilolarının saptanabilmesi için anket formlarının arkasına "0-3 yaş grubu çocukların boy ve kilolarının ölçülme tekniği" başlıklı bir form ilave edilmiştir. Annelerin bu tekniğe uygun olarak boy ve kilo ölçümlerini yapmaları istenmiştir. Elde edilen veriler Türk çocukları için geliştirilmiş yaşa göre ağırlık ve boy standartlarına göre değerlendirilmiştir(2).

4.2. İstatistiksel Değerlendirme :

Toplanan veriler, veri kodlama kağıtlarına yazılmıştır. Bu veriler Bilgi İşlem Merkezinde her şahsa ayrı düzenlenen kartlara delinmiştir. Bundan sonra tüm değişkenler için marjinal dağılımlar dökülerek incelenmiş, bu dağılımlardan ilgi çekici görülen çapraz tablolar "Bulgular" başlığı altında 5. bölümde verilmiştir. Çapraz dağılımlarda bulunan bulguların önemli farklar gösterip göstermediği khi kare testi ile saptanmıştır.

4.3 Emzirme ve Ek Yiyeceklere Başlama Durumları:

Araştırmada; 0-36 ay yaş grubu çocukların emzirilmeleri ve ek yiyeceklere başlama durumları, annelerden anket yöntemi ile alınan bilgilerin, Tablo 4.1 e göre değerlendirilmesinden sonra puanlaması yapılmış, bu puanlara görede iyi, yeterli, kötü şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu puanlamada esas şudur; şayet çocuğa ek gıda beklenen zamanda başlanmışsa, tam puan olarak 3 verilmiş, gecikmenin derecesine göre de 2 veya 1 puan verilmiş, şayet zamanı geldiği halde hiç başlanmamışsa yada verilmemesi gereken yiyecek verilmişse "0" puan verilmiştir.(38). Halen anne sütü emen çocuklara, inek sütünde gösterilen puan verilmiştir. Örnek olarak 3 aylık bir çocuk düşünelim, anne sütü emiyor, ek gıdalardan yoğurda başlanmış ve meyva suyu veriliyor. Bu çocuk ek gıdalara başlama yönünden sırasıyla 3 + 3 + 3 = 9 puan alır.

5- B U L G U L A R

Araştırma, çalışan 180, çalışmayan, ev hanımı 120 toplam 300 anne ve çocukları ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular

A- Marjinal dağılım tabloları,

B- Çapraz tablolar biçiminde verilmiştir.

5.1-Aile ile İlgili Bilgiler :

Araştırmaya 15-39 yaşları arasındaki anneler katılmıştır. Bunların yaş dağılımları Tablo 5.1 de gösterilmiştir. Araştırma grubu annelerin % 73.3 ü, 25-34 yaş grubunda yer almaktadır. Buna karşılık kontrol grubu annelerin % 62,5 i 20 - 29 yaş grubundadır.

TABLO 5.1: Annelerin Yaşa Göre Dağılımları

Annenin Yaşı	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
15-19	-	-	16	13.3
20-24	27	15.0	36	30.0
25-29	83	46.1	39	32.5
30-34	49	27.2	21	17.5
35-39	21	11.7	8	6.7
TOPLAM	180	100.0	120	100.0

TABLO 5.2 : Annelerin Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Okur yazar değil	-	-	13	10.8
Okur yazar	-	-	14	11.7
İlkokul	15	8.3	65	54.2
Orta okul	17	9.4	10	8.3
Lise	64	35.6	11	9.2
Yüksek Okul	84	46.7	7	5.8
TOPLAM	180	100.0	120	100.0

Araştırma grubu annelerin % 46.7 sini yüksek okul mezunları oluşturmaktadır. Çalışmayan kontrol grubu annelerde bu oran % 5.8 dir. Aynı grupta okur yazar olmadığını bildirenler % 10.8 dir.

TABLO 5.3 Çalışan Annelerin Mesleklerine göre Dağılımları

Annenin Mesleği	Sayı	%
Doktor	24	13.3
Akademik personel	23	12.8
Memur, daktilo, sekreter	52	28.9
Hemşire	34	18.9
Diğer sağlık personeli	24	13.3
Teknisyen	16	8.9
Yardımcı Hizmetler	7	3.9
TOPLAM	180	100.0

Doktor ve akademik personel olarak görev yapan annelerin oranı % 26.1 dir. Akademik personel grubu üniversite öğretim üyesi, öğretim görevlisi ile asistan ve uzmanları kapsamaktadır. Diğer sağlık personeli olarak belirtilen grupta ise % 13.3 çalışan anne bulunmaktadır. Bu grup da fizyoterapist,biolog,kimyager ve diyetisyenleri kapsamaktadır.

TABLO 5.4 : Annelerin Çocuk Sayısına Göre Dağılımları

Çocuk Sayısı	Araştırma Grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
1	108	60.0	42	35.0
2	65	36.1	31	25.8
3	4	2.2	32	26.7
4 ⁺	3	1.7	15	12.5
TOPLAM	180	100.0	120	100.0

Araştırma grubunu oluşturan çalışan annelerin % 60.0 nın tek çocuğu bulunmaktadır. Çalışmayan annelerde ise bu oran %35 dir. Aynı grupta 3 ve daha fazla çocuğu olan annelerin oranı % 39.2 dir. Bu oran çalışan anne grubunda çok düşüktür (%39).

TABLO 5.5 : Annelerin 0-3 Yaş Grubu Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
1	169	93.9	95	79.2
2	11	6.1	25	20.8
TOPLAM	180	100.0	120	100.0

0-3 yaş grubu 2 tane çocuğu olan annelerin oranı çalışan annelerde % 6.1 çalışmayan annelerde ise % 20,8 dir (Tablo 5.5).

Çalışan annelere yasal doğum öncesi ve sonrası izin haklarını nasıl kullandıkları sorulmuştur. İzin süresi ile ilgili görüşleri değerlendirilmiştir. Annelerin doğum öncesi izin kullanma durumları Tablo 5.6 da gösterilmiştir.

TABLO 5.6: Çalışan Annelerin Doğum Öncesi İzin Kullanma Durumları

Doğum Öncesi izin Kullanma Durumu	Sayı	%
Doğum öncesi izin kullanan	95	52.8
Yıllık izin kullanan	5	2.8
Rapor alan	8	4.4
Doğum öncesi izin kullanmayan	72	40.0
TOPLAM	180	100.0

Çalışan annelere doğum öncesi 3 haftalık izin haklarını kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. Annelerin % 52.8 i kullandıklarını, % 40'ı ise doğum öncesi izin kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Çalışan annelerin % 43,8'i sadece 6 haftalık doğum sonrası izin haklarını kullanmışlardır. % 55.6 sı ise doğum sonrası izinle birlikte doğum öncesi izinlerini, yıllık izinlerini ve rapor alarak birleşik şekilde izin kullanmışlardır. İzin kullanmayan 2 anne daha önce çalışmadıklarını, doğum

sonrası işe girdiklerini belirtmişlerdir. 1 anne de doğum sonrası izinle birlikte 3 ay ücretsiz izin kullanmıştır.

TABLO 5.7: Çalışan Annelerin Doğum Sonrası İzin Kullanma Durumları

Doğum Sonrası İzin Kullanma Durumu	Sayı	%
Doğum sonrası izini kullanan	78	43.8
Doğum sonrası izin + doğum öncesi izin	40	22.5
Doğum sonrası izin+Rapor	10	5.6
Doğum sonrası izin+Yıllık izin	35	19.7
Doğum sonrası izin+doğum öncesi izin+yıllık izin	14	7.8
Doğum sonrası izin+ücretsiz izin	1	0.6
TOPLAM	178	100.0

TABLO 5.8 : Çalışan Annelerin Doğum Sonrası İzin Süresini Yeterli Bulma Durumları

İzin Süresi	Sayı	%
Yetersiz	175	97.2
Yeterli	5	2.8
TOPLAM	180	100.0

Çalışan annelerin % 97.2 si 6 haftalık doğum sonrası izin süresini yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Çocuğun anneye en çok gereksinimi olduğu bu dönemde özellikle daha uzun süre anne sütü verebilmek için doğum sonu izin süresinin yetersiz olduğu belirtilmiştir.

TABLO 5.9: Çalışan Annelerin Doğum Sonu İzin Süresi İle İlgili Önerileri

Öneriler	Sayı	%
3 ay	40	22.9
6 ay	88	50.2
1 yıl ücretsiz izin	16	9.1
1 yıl ücretli izin	6	3.4
1 yıldan fazla	6	3.4
Yetersiz bulup, süre belirtmeyen	17	9.7
Diğer	2	1.1
TOPLAM	175	100.0

Çalışan annelerin % 66.1 i doğum sonrası izin süresinin 6 ay ve daha uzun süre olmasını önermektedir. % 22.9 u ise bu sürelerin en az 3 ay olmasını önermektedir. Görüşlerini bildiren iki kişi doğum sonrası annenin 1 yıl ücretli izinli sayılmasını ve annenin izinli olduğu bu süreyi emeklilik süresi geldiğinde 1 yıl daha fazla çalışarak ödemesini önermektedir. % 9.7 çalışan anne ise doğum sonrası izini yetersiz bulduklarını bildirmişler, ancak süre ile ilgili önerilerini belirtmemişlerdir.

Doğum iznini kullandıktan sonra işe başlayan emzikli anneye ilk 6 ay çocuğunu emzirmesi için çalışma saatleri içinde yarımşar saatlik iki ara verilmektedir. Araştırmaya katılan annelerin % 72.8 i süt izni kullanmışlardır. (Tablo 5.10). Kullanmayanların oranı ise % 27.2 dir. Anneler süt izinlerini mesai saatlerinden 1 saat erken işten ayrılarak kullanmaktadırlar.

TABLO 5.10: Çalışan Annelerin Süt İzni Kullanma Durumları

Süt İzni	Sayı	%
Kullanan	131	72.8
Kullanılmayan	49	27.2
TOPLAM	180	100.0

TABLO 5.11: Babaların Yaşlarına Göre Dağılımları

Babanın Yaşı	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
20-24	4	2.2	8	6.7
25-29	59	32.9	43	35.8
30-34	67	37.4	38	31.7
35-39	37	20.7	19	15.8
40 +	12	6.8	12	10.0
TOPLAM	179	100.0	120	100.0

Araştırma grubunda çalışan annelerden birisinin kocası öldüğü için bu grup toplam 179 kişiye göre düzenlenmiştir. 25-34 yaş grubunda araştırma grubunda % 70.3, kontrol grubunda ise % 67.5 baba bulunmaktadır. Annelere göre babaların birkaç yaş daha yaşlı oldukları gözlenmektedir.

TABLO 5.12: Babaların Öğrenim Durumları

Öğrenim Durumu	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Okur-yazar değil	1	0,6	-	-
İlk okul	8	4.5	56	46.8
Orta okul	12	6.7	20	16.6
Lise	38	21.2	26	21.6
Yüksek okul	120	67.0	18	15.0
TOPLAM	179	100,0	120	100.0

Araştırma grubunda babaların % 67 si yüksek okul mezunudur. Bu oran kontrol grubunda % 15 dir. Aynı grupta ilk okul mezunu olan babalar % 46.8 oranındadır. Bu oran kontrol grubu annelerde % 54.2 dir. İlkokul öğrenimi olan annelerin oranı babalara yakın bulunmaktadır. Ancak kontrol grubunda lise ve yüksek okul öğrenimi görmüş babaların oranı daha yüksektir. (annelerde % 15 e karşılık % 36.6). Lise ve yüksek okul öğrenimi olan çalışan annelerin oranı % 82.3 olup, bu bakımdan babaların öğrenim durumu ile benzerlik göstermektedir. (Babalarda % 88.2) .

TABLO 5.13 : Babaların Mesleklere Göre Dağılımları
(Araştırma Grubu)

Meslek Grupları	Sayı	%
Devlet Memuru	125	69.8
İşçi	28	15.6
Serbest meslek	13	7.3
Sözleşmeli eleman	5	2.8
İşsiz	8	4.5
TOPLAM	179	100.0

Çalışan annelerin eşlerinin % 69,8 i Memur,% 15,6 sı işçi olarak çalışmaktadır. İşsiz grubundaki babalardan 2.si okumakta, 5 tanesi de askerliğini yapmaktadır.

Tablo 5.14 : Babaların Mesleklere Göre Dağılımları
(Kontrol Grubu)

Babanın Mesleği	Sayı	%
Doktor(Hekim)akademik per.	11	9.2
Memur,Daktilo,Sekreter	40	33.3
Teknisyen	37	30.8
Yardımcı Hizmetler	32	26.7
TOPLAM	120	100.0

Kontrol grubu babaların % 9.2 si doktor ve akademik personeldir. Babaların % 33.3 ü memur,daktilo,sekreter,% 30,8 teknisyen, % 26,7 si ise yardımcı hizmetlerde çalışmaktadır.

TABLO 5.15: Ailelerin Aylık Net Gelir Dağılımları (Mayıs-1980)

Gelir Grubu	Araştırma Grubu Aileler		Kontrol grubu Aile.	
	Sayı	%	Sayı	%
7000-13000 TL	9	5.0	101	84.2
13.001-20.000 TL	68	37.8	6	5.0
20.001-TL dan çok	103	57.2	13	10.8
TOPLAM	180	100.0	120	100.0

Eşleri çalışan ailelerin % 57.2 si 20.000 TL nin üzerinde gelire sahipken bu oran eşleri çalışmayan kontrol grubu ailelerde % 10.8 dir. Kadının çalışması ailenin gelirine önemli ölçüde etki etmektedir. Eşleri çalışmayan ailelerin % 84.2 si günümüz koşullarında asgari ücret kabul edilen 7000 TL ile 13000 TL arasında aylık gelire sahip ailelerdir.

Çalışan annelere neden çalıştıkları sorulmuştur. Çalışma nedenleri Tablo: 5.16 da gösterilmiştir. Çalışma nedenleri arasında, günümüz koşullarında ağırlaşan geçim şartları ilk sırayı teşkil etmektedir. (% 55.6)

TABLO 5.16 : Annelerin Çalışma Nedenleri

Çalışma Nedenleri	Sayı	%
Hayat şartlarının güçlüğü, maddi katkı	100	55.6
Maddi katkı+mesleğim gereği	49	27.2
Maddi katkı+Yaşlılıkta güvence	11	6.1
Mesleğimi, çalışmayı seviyorum	13	7.2
Mesleğimde ilerlemek için	7	3.9
TOPLAM	180	100.0

5.2 - Çocuğa İlişkin Bilgiler

Araştırma kapsamına 0-36 ay yaş grubu çocuğu olan çalışan annelerin 180, çalışmayan annelerin 120 olmak üzere toplam 300 çocuk alınmıştır.

Araştırma grubu annelerin 0-36 ay yaş grubu çocuklarının yaşa ve cinse göre dağılımları tablo 5.17'de gösterilmiştir. Çocukların 97 tanesi (% 53.9) erkek, 83 tanesi (%46.1) kızdır.

TABLO: 5.17: Araştırma Grubu Çocukların Yaşa ve Cinse Göre Dağılımları

Yaş Grupları (ay)	ERKEK		KIZ		TOPLAM	% **
	Sayı	%*	Sayı	%*		
0-3	4	57.1	3	42.9	7	3.9
4-6	9	50.0	9	50.0	18	10.0
7-12	21	47.7	23	52.3	44	24.4
13-18	16	57.1	12	42.9	28	15.6
19-24	12	46.2	14	53.8	26	14.4
25-36	35	61.4	22	38.6	57	31.7
TOPLAM	97	(53.9)	83	(46.1)	180	100.0

* Yüzdeler, Satır Yüzdesidir.

** Yüzdeler, kolon yüzdesidir.

TABLO 5.18: Kontrol Grubu Çocukların Yaşa ve Cinsine Göre Dağılımları

Yaş Grupları (ay)	ERKEK		KIZ		TOPLAM	%
	Sayı	%*	Sayı	%*		
0-3	8	50.0	8	50.0	16	13.3
4-6	13	65.0	7	35.0	20	16.7
7-12	16	57.1	12	42.9	28	23.4
13-18	10	52.6	9	47.4	19	15.8
19-24	5	38.5	8	61.5	13	10.8
25-36	8	33.3	16	66.7	24	20.0
TOPLAM	60	(50.0)	60	(50.0)	120	100.0

* Yüzdeler, satır yüzdesidir.

** Yüzdeler, kolon yüzdesidir.

Kontrol grubundaki çocukların 60 tanesi (%50) erkek, 60 tanesi (% 50) kızdır.

TABLO : 5.19: Çocukların Doğum Ağırlıklarına Göre Dağılımları

Doğum ağırlığı(gr)	Araştırma Grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
2100-2500	19	10.7	8	6.7
2501-3000	43	24.3	25	21.0
3001 ve +	115	65.0	86	72.3
TOPLAM	177	100.0	119	100.0

Araştırma grubunda 3, kontrol grubunda ise 1 çocuğun doğumda kilosunu saptanamadığı için tabloya dahil edilmemiştir. Araştırma grubunda çocukların % 10,7 si, kontrol grubunda ise % 6.7 si düşük doğum ağırlığına sahiptirler.

TABLO: 5.20: Çocukların Anne Sütü Emme Sürelerine Göre Dağılımları

Emme Süreleri(Ay)	Araştırma Grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Hiç emmedi	11	6,1	3	2.5
1 aydan az	27	15.0	5	4.2
1-3 ay	86	47.8	19	15.8
4-6 ay	26	14.4	20	16.7
7-12 ay	10	5.6	23	19.2
13-18 ay	4	2.2	8	6.7
18 ay ve fazla	5	2.8	2	1.6
Halen emiyor	11	6.1	40	33.3
TOPLAM	180	100.0	120	100.0

Araştırma kapsamına giren 0-36 ay yaş grubu çocukların anne sütü emme süreleri Tablo :5.20 de gösterilmiştir.Kısa süre 3 aydan azanne sütü emme çalışan annelerin çocuklarında % 62.8, çalışmayan annelerde ise % 20.0 dir.7 ay daha uzun süre anne sütü emen çocukların oranı annesi çalışanlarda % 11.6, çalışmayanlarda % 27,5 dir. Halen anne sütü emen çocuklardan 4 aylık ve bunun üzerindeki çocuklar araştırma grubunun % 54.5 ini, kontrol grubunun ise % 65'ini kapsamaktadır (Tablo: 5.21).

TABLO 5.21- Halen Anne Sütü Emen Çocukların Yaşa Göre Dağılımları

Yaş Grupları (Ay)	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
0-3 ay	5	45.5	14	35.0
4-6 ay	5	45.5	12	30.0
7 ay ⁺	1	9.0	14	35.0
TOPLAM	11	100.0	40	100.0

Annenin öğrenim durumu ile emzirme süresi arasındaki ilişki tablo: 5.22'de görülmektedir. Araştırma kapsamına giren 300 anneden hiç anne sütü vermeyen 14 anne bu tabloya alınmamıştır. Annelerin 11 tanesi araştırma grubunda 3 tanesi de kontrol grubundadır. Aynı şekilde halen 0-3 aylık çocuklarını emziren araştırma grubunda 5, kontrol grubunda 14 annede tablo dışında bırakılmıştır. Bu ayırım 0-3 ay yaş grubunda ve hala emzirilen bebeklerin emzirilme sürelerinin henüz belirlenmemiş olmasından dolayı yapılmıştır.

Tablo, toplam 267 anne üzerinden düzenlenmiştir.

TABLO: 5.22: Annenin Öğrenimi İle Emzirme Süresi

Öğrenim Durumu	Emzirme Süresi						TOPLAM	
	Kısa(3ay veaz) Sayı	%	Orta(4-6ay) Sayı	%	Uzun(7ay ve+) Sayı	%	Sayı	%
İlkokul bitirmemiş	4	18.2	7	31.8	11	50.0	22	100
İlkokul/ortaokul	34	36.2	24	25.5	36	38.3	94	100
Lise/yüksek okul	99	65.6	32	21.2	20	13.2	151	100
TOPLAM	137	(51.3)	63	(23.6)	67	(25.1)	267	(100)

Khi kare= 52.45 Serbestlik derecesi= 4 $P < 0.05$ fark önemli

Uzun süre emzirme eğiliminin annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe azaldığı görülmektedir. İlkokul bitirmemiş olanların % 50 si 7 ay ve daha uzun süre emzirme eğilimi gösterirken, yüksekokul mezunu yada lise bitirmiş olanlarda bu oran % 13.2 ye düşmektedir. Buna karşılık, ilkokul bitirmemişlerde % 18.2 olan kısa süre (3 ay ve az) emzirme eğilimi, yüksek okul yada lise bitirmiş olan annelerde % 65.6 ya ulaşmaktadır.

Annenin çalışma durumunun da anne sütü emzirme süresini etkileyebileceği düşünülerek ilkokul yada ortaokul bitirmiş çalışan ve çalışmayan annelerin anne sütü emzirme süresi arasındaki ilişki (Tablo 5.23) de gösterilmiştir. Tablo 5.24 ise lise yada yüksek okul bitirmiş, çalışan ve çalışmayan annelerin anne sütü emzirme süreleri arasındaki ilişkiyi göstermek üzere düzenlenmiştir. Araştırma grubunda ilkokul bitirmemiş anne bulunmadığından her iki grup arasında kıyaslanamaz yapılmayacağı için bu grup çıkarılmıştır.

Tablo: 5.23 İlkokul/ Ortaokul Öğrenimli Annelerin Çalışma Durumunun Emzirme Süresine Etkisi

İlkokul/ortaokul Öğrenimli anneler	Emzirme Süresi						TOPLAM	
	Kısa(3ay ve az) Sayı	%	Orta(4-6ay) Sayı	%	Uzun(7ay ve+) Sayı	%	Sayı	%
Çalışan	20	66.6	5	16.7	5	16.7	30	100
Çalışmayan	14	21.9	19	29.7	31	48.4	64	100
TOPLAM	34	(36.2)	24	(25.5)	36	(38.3)	94	(100)

Khi kare= 17.83 Serbestlik derecesi= 2 $P < 0.05$ fark önemli

İlkokul yada ortaokul bitirmiş çalışan annelerde uzun süre emzirme eğilimi % 16.7 bulunmuştur. Bu oran aynı öğrenime sahip çalışmayan annelerde % 48.4 dür. İlkokul yada ortaokul bitirmiş çalışan annelerin % 66.6 sı, çalışmayan annelerin ise % 21.9 u kısa süre emzirme eğilindedir.

TABLO: 5.24-Lise/ Yüksekokul Öğrenimli Annelerin Çalışma Durumunun Emzirme Süresine Etkisi

Lise/Yüksekokul öğrenimli anneler	Emzirme Süresi						TOPLAM	
	Kısa(3 ay ve az) Sayı	%	Orta(4-6ay) SAYı	%	Uzun(7ay ve+) Sayı	%	Sayı	%
Çalışan	93	69.4	26	19.4	15	11.2	134	100
Çalışmayan	6	35.3	6	35.3	5	29.4	17	100
TOPLAM	99	(65.6)	32	(21.2)	20	(13.2)	151	(100)

Khi kare= 8.01 Serbestlik derecesi= 2 $P < 0.05$ fark önemli

Lise yada yüksek okul bitirmiş çalışan annelerde uzun süre emzirme eğilimi, ilkokul yada ortaokul bitirmiş çalışan annelerden % 5 oranında daha düşüktür.

Annenin emzirme süresine annenin öğrenim durumu ve çalışması belirgin şekilde etki etmektedir. Aynı öğrenim durumunda olan çalışan anneler, çalışmayan annelerden daha kısa süre emzirme eğilimindedirler.

TABLO: 5.25: Ailenin Gelir Durumunun Emzirme Süresine Etkisi

Gelir Durumu (Aylık net gelir)	Emzirme Süresi							
	Kısa(3ay ve az)		Orta(4-6ay)		Uzun(7ay ve+)		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
7000-13.000 TL	24	25.3	29	30.5	42	44.2	95	100.0
13001-20.000 TL	38	56.7	15	22.4	14	20.9	67	100.0
20.001 TL +	75	71.4	19	18.1	11	10.5	105	100.0
TOPLAM	137	(51.3)	63	(23.6)	67	(50.1)	267	(100.0)

khi-kare= 47.58 Serbestlik derecesi= 4 P<0.05 fark önemli

Araştırma ve kontrol grubu aileler gelir durumlarına göre üç gruba ayrılarak birlikte değerlendirilmiştir. Emzirme süresi ailelerin gelir durumu ile ilgili bulunmuştur.

(Tablo 5.25) 7000-13000 TL aylık gelire sahip ailelerin% 44.2 si, 20.000TL ve üzerinde gelire sahip ailelerin % 10.5 i(yaklaşık olarak onda biri) 7 ay ve üzeri emzirme eğiliminde olan ailelerdir. Kısa süre anne sütü emzirme uygulaması

7.000-13.000 TL aylık gelire sahip ailelerde % 25.3 20.001 TL ve üzerinde aylık gelire sahip ailelerde ise % 71.4 olarak saptanmıştır.

TABLO: 5.26: Ek Gıdalara Başlama Durumu

Puanlama Sonucu	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
İyi	63	35.0	44	36.7
Yeterli	93	51.7	43	35.8
Kötü	24	13.3	33	27.5
TOPLAM	180	100.0	120	100.0

Ek gıdalara başlama zamanları,annelere sorularak saptanmış ve bu bilgiler "değerlendirme" bölümünde açıklanan puanlama yöntemine göre değerlendirilmiştir. Buna göre araştırma grubunda,çocukların % 35 i, kontrol grubundaki çocukların ise % 36.7 si önerilere uygun olarak ek yiyeceklere başlatılmıştır.

Annenin öğrenimi ile bebeğe ek gıda verilmeye başlama durumu arasındaki ilişki Tablo: 5.27 de gösterilmiştir.

İlkokul bitirmemiş annelerin % 14.8 i, lise yada yüksek okul öğrenimli annelerin ise % 41.6 sı ek gıdalara zamanında başlamışlardır.

TABLO: 5.27: Annenin Öğrenimine Göre Ek Gıdalara Başlama Durumu (Her iki grup birlikte)

Öğrenim Durumu	Ek yiyecek Puanı						TOPLAM	
	İyi Sayı	%	Yeterli Sayı	%	Kötü Sayı	%	Sayı	%
İlkokul bitir- memiş	4	14.8	9	33.3	14	51.9	27	100
İlkokul/ortaokul	34	31.8	47	43.9	26	42.3	107	100
Lise/yüksekoku.	69	41.6	80	48.2	17	10.2	166	100
TOPLAM	107	(35.7)	136	(45.3)	57	(19.0)	300	(100)

Khi kare = 29.69 Serbestlik derecesi = 4 $P < 0.05$ fark önemli

TABLO: 5.28- İlkokul/Ortaokul Öğrenimli Annelerin Çalışma Durumunun Ek Gıdalara Başlama Zamanına Etkisi

İlkokul/Ortaokul Öğrenimli anneler	Ek Yiyecek Puanı						TOPLAM	
	İyi Sayı	%	Yeterli Sayı	%	Kötü Sayı	%	Sayı	%
Çalışan	7	21.9	17	53.1	8	25.0	32	100
Çalışmayan	27	36.0	30	40.0	18	24.0	75	100
TOPLAM	34	(31.8)	47	(43.9)	26	(24.3)	107	(100)

Khi-kare= 2.29 Serbestlik derecesi= 2 $P > 0.05$ fark önemsiz

Ek gıdalara başlama zamanına annenin çalışma durumunun etkisi önemsiz bulunmuştur. (Tablo 5.28, Tablo 5.29). Oysa annenin öğrenim durumu ek gıdalara başlama zamanını önemli ölçüde etkilemektedir. Lise yada yüksek öğrenimli anneler ek gıdalara eğitimsiz ve ilk öğrenimli annelere kıyasla zamanında başlamaktadırlar.

TABLO: 5.29: Lise / Yüksek Okul Öğrenimli Annelerin Çalışma Durumunun Ek Gıdalara Başlama Zamanına Etkisi

Lise/yüksekokul öğrenimli anneler	Ek yiyecek Puanı						TOPLAM	
	İyi Sayı	%	Yeterli Sayı	%	Kötü Sayı	%	Sayı	%
Çalışan	56	37.8	76	51.4	16	10.8	148	100
Çalışmayan	13	72.2	4	22.2	1	5.6	18	100
TOPLAM	69	(41.6)	80	(48.2)	17	(10.2)	166	(100)

$P > 0.05$ Fark önemsiz

TABLO: 5.29 da, gözlerden birisinde gözlenen ve beklenen frekans 5 den küçük olduğu için tabloda iyi ve yeterli puan grupları birleştirilerek 4 gözlü düzen elde edilmiş ve Fisher-Khikare testi uygulanmıştır (37). Bulunan $P = 0.9$ değeri $\alpha = 0.05$ ile karşılaştırılmış ve Fark önemsiz bulunmuştur.

Araştırma kapsamına giren ailelerin aylık gelirleri üç grupta toplanarak, ek gıdaya başlama süresine etkisi Tablo: 5.30 da gösterilmiştir.

TABLO: 5.30: Gelir Durumuna Göre Ek Yiyeceklere Başlama Durumu

Gelir Grupları	Ek Yiyecek Puanı						TOPLAM	
	İyi Sayı	%	Yeterli Sayı	%	Kötü Sayı	%	Sayı	%
7000-13000 TL	30	27.3	48	43.6	32	29.1	110	100
13001-20000 TL	18	24.3	39	52.7	17	22.9	74	100
20.001 TL +	59	50.9	49	42.2	8	6.9	116	100
TOPLAM	107	(35.7)	136	(45.3)	57	(19.0)	300	(100)

Khi-kare: 28.90 Serbestlik derecesi: 4 $P < 0.05$ fark önemli

Anneleri çocuklarına hazır ticari kutu maması verip vermedikleri sorulmuştur. Çalışan annelerin % 50.6 sı, çalışmayan annelerin % 35.8 i hazır ticari mama yedirmediklerini belirtmişlerdir. Annenin öğreniminin hazır ticari mama yedirme durumuna etkisi Tablo: 5.32 de gösterilmiştir. Annenin öğrenimi hazır mama yedirme durumunu etkilemektedir. Eğitimsiz annelerin, % 29.6 sı lise yada yüksek okul bitirmiş annelerin ise % 53 ü hazır mama yedirmemektedirler.

TABLO: 5.31: Hazır Ticari Mama Yedirme Durumu

Hazır mama yedirme Durumu	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Yediren	91	50.6	43	35.8
Yedirmeyen	89	49.4	77	64.2
TOPLAM	180	100.0	120	100.0

TABLO: 5.32: Annenin Öğrenimine Göre Hazır Ticari Mama Yedirme Durumu

Öğrenim durumu	Hazır ticari mama				TOPLAM	
	Yediren Sayı	%	Yedirmeyen Sayı	%	Sayı	%
İlkokul bitirmemiş	8	29.6	19	70.4	27	100
İlkokul/ortaokul	38	35.5	69	64.5	107	100
Lise/yüksek okul	88	53.0	78	47.0	166	100
TOPLAM	134	(44.7)	166	(55.3)	300	(100)

Khi-kare= 10.86 serbestlik derecesi = 2 $P < 0.05$ fark önemli

Annenin çalışması, hazır mama yedirme durumunu etkilememektedir. İlkokul/ortaokul öğrenimli çalışan ve çalışmayan anneler arasında hazır mama yedirme açısından fark oldukça azdır. Çalışan annelerin % 34.4 ü, çalışmayan annelerin % 36 sı hazır mama yedirmektedirler (Tablo 5.33).

TABLO 5.33: İlkokul/Ortaokul Öğrenimli Annelerin Çalışma Durumunun Hazır Ticari Mama Yedirmeye Etkisi

İlkokul/ortaokul öğrenimli anneler	Hazır Ticari Mama				TOPLAM	
	Yediren Sayı	%	Yedirmeyen Sayı	%	Sayı	%
Çalışan	11	34.4	21	65.6	32	100
Çalışmayan	27	36.0	48	64.0	75	100
TOPLAM	38	(35.5)	69	(64.5)	107	(100)

Khi-kare= 0.03 serbestlik derecesi = 1 P >0.05 fark önemsiz

TABLO: 5.34: Lise/Yüksekokul Öğrenimli Annelerin Çalışma Durumunun Hazır Ticari Mama Yedirmeye Etkisi

Lise/yüksekokul Öğrenimli anneler	Hazır Ticari Mama				TOPLAM	
	Yediren Sayı	%	Yedirmeyen Sayı	%	Sayı	%
Çalışan	80	54.1	68	45.9	148	100
Çalışmayan	8	44.4	10	55.6	18	100
TOPLAM	88	(53.0)	78	(47.0)	166	(100)

Khi-kare = 0.56 Serbestlik derecesi = 1 P >0.05 fark önemsiz

Lise yada yüksek okul öğrenimli çalışan annelerin % 54.1 çalışmayan annelerin ise % 44.4 ü hazır ticari mama kullanmaktadır. Hazır ticari mama kullanma durumu gruplar arasında farklı bulunmamıştır.

TABLO: 5.35: Gelir Durumuna Göre Hazır Ticari Mama Yedirme Durumu

Gelir Grupları	Hazır Ticari Mama		Yedirmeyen		TOPLAM	
	Yediren Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
7000-13000 TL	41	37.3	69	62.7	110	100
13001-20000TL	32	43.2	42	56.8	74	100
20001 TL ⁺	61	52.6	55	47.4	116	100
TOPLAM	134	(44.7)	166	(55.3)	300	(100)

Khi-kare= 5.43 Serbestlik derecesi=2 $P > 0.05$ fark önemsiz.

Araştırma kapsamına giren ailelerin aylık gelir gruplarına göre hazır ticari mama yedirme durumunda fark oldukça azdır.

Çalışan annelerin çocuklarının bakım durumu tablo: 5.36 da gösterilmiştir. Anneanne ve babaanne gibi birinci derece yakın akrabaların bakmakta olduğu çocuklar % 60, ücretle tutulan bakıcı kadın-kızların bakmakta olduğu çocuklar % 25 oranındadır. Kreşe giden çocukların oranı %3.3 dür. Bunlardan birisi kamu kuruluşlarından MTA'nın kreşine,

1 si özel kreşe, 4 tanesinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının kreşine gitmektedirler. Babaların çalıştıkları iş yerlerine bağlı kreş bulunma oranı % 21.5(34 kişi) dir.

TABLO: 5.36: Çalışan Annelerin Çocuklarının Bakımı İle İlgilenenlerin Durumları

Bakım Durumu	Sayı	%
Anneanne	70	38.9
Babaanne	38	21.1
Kız kardeş	2	1.1
Hala,teyze	10	5.6
Baba	1	0.6
Komşu(ücret almadan)	1	0.6
bakıcı kadın,kız(ücretle)	45	25.0
Yakın akrabalar münavebe ile	7	3.8
Kreşte bakılanlar	6	3.3
TOPLAM	180	100.0

Ücretle çocuğa bakan bakıcı kadın-kızların eğitim durumları Tablo 5.37 de görülmektedir. Çocuğa bakan bu kişilerin % 48.9 u cahil kişilerdir.

TABLO: 5.37: Çocuğa Bakan Bakıcı Kadın-Kızların Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	Sayı	%
Okur-yazar değil	22	48.9
okur-yazar	9	20.0
İlkokul bitirmiş	12	26.7
ortaokul ve üzeri	2	4.4
TOPLAM	45	100.0

TABLO: 5.38: Bakıcı Kadın-Kızların Yaşa Göre Dağılımları

Yaş grupları	Sayı	%
15-19	13	28.9
20-24	3	6.7
25-29	5	11.1
30-34	2	4.4
35-39	3	6.7
40 ⁺	19	42.2
TOPLAM	45	100.0

Bakıcı kadın-kızların % 28.9 u 15-19, % 42,2 si ise 40 yaş ve üzerindedir.

TABLO: 5.39: Bakıcı Kadınların Medeni Durumları

Medeni Durumu	Sayı	%
Evli	20	44.5
Bekar	14	31.1
Dul	11	24.4
TOPLAM	45	100.0

Bakıcı kadınların % 44.5 i evli, % 31.1 i bekadır.

TABLO:5:40: Bakıcı Kadınların Çocuk Sayısı

Çocuk sayısı	Sayı	%
1	3	11.5
2	2	7.7
3	5	19.2
4 ⁺	16	61.6
TOPLAM	26	100.0

Bakıcı kadınların % 11.5'nin tek çocuğu,% 61.6 sının 4 ve daha fazla çocuğu bulunmaktadır.Çocuğu olmayanların oranı ise % 16.1 (5 kişi)dir.

TABLO: 5.41: Bakıcı Kadına Verilen Net Ücret (Mayıs-1980)

Aylık ücret	Sayı	%
1000-2000 TL	7	15.6
2001-4000 TL	24	53.3
4001 TL ⁺	14	31.1
TOPLAM	45	100.0

Çocuklarına bakıcı kadın-kızların baktığı 45 ailenin ortalama aylık gelirleri 42 bin liradır. Bu aileler ayda ortalama 3800 lira bakıcı kadına ücret vermektedirler. Tablo 5.41 de görüldüğü gibi aylık 2000-4000 TL net ücret alan bakıcıların oranı % 53.3 dür.

TABLO: 5.42: Çocukların İlk Yürüme Zamanlarına Göre Dağılımları

Yaş (ay)	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Henüz yürümüyor	62	34.5	62	51.7
10 ay ve altı	22	12.2	12	10.0
11-13 ay	78	43.3	41	34.2
14 ay ⁺	18	10.0	5	4.1
TOPLAM	180	100.0	120	100.0

TABLO: 5.43: Henüz Yürüyemeyen Çocukların Yaşa Göre Dağılımları.

Yürüyemeyenlerin yaş grupları (ay)	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
10 ay ve altı	48	77.4	54	87.1
11-13 ay	13	21.0	7	11.3
14 ay ⁺	1	1.6	1	1.6
TOPLAM	62	100.0	62	100.0

Araştırma kapsamına giren çocukların ilk defa yürüme-ye başlama durumlarına göre dağılımları Tablo:5.42 ve Tablo: 5.43 de verilmiştir. 11-13 aylık devrede henüz yürümeyen çocuklar araştırma grubunda % 21, kontrol grubunda ise % 11,3 dür. Çocukların tuvalet eğitimine başlama zamanlarında iki grup arasında belirgin bir fark görülmektedir. (Tablo:5.44).

TABLO: 5.44: Çocukların Tuvalet Eğitimine Başlama Zamanlarına Göre Dağılımları

Yaş (ay)	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Tuvalet eğitimi başlamayanlar	109	60.6	76	63.3
11 ay ve önce	3	1.7	5	4.2
12-18 ay	40	22.2	26	21.7
19-24 ay	22	12.2	9	7.5
25 ⁺ ay	6	3.3	4	3.3
TOPLAM	180	100.0	120	100.0

Çalışan annelerin, evde çocukları ile birlikte oldukları süre içinde onlarla ilgilendikleri süreler tablo:5.45 de gösterilmiştir. Annelerin % 48.9 u yatıncaya kadar, ortalama 3 saat çocukları ile meşgul olduklarını söylemişlerdir. Annelerin % 4.4 ü çocukları ile sadece hafta sonları ilgilenebilmektedirler. Hafta içinde çocuk anneanne yada babaanne gibi yakınların evinde bırakılmaktadır. % 6.1 annenin çocuğu

ise yanında bulunmamakta, Ankara dışında yakın akrabalar tarafından bakılmaktadır. Anneler çocuklarını ancak ayda bir ya da senelik izin süresinde görebilmektedirler.

TABLO: 5.45: Çalışan Annelerin Çocukları İle Meşgul Olma Süreleri

Meşgul olunan süre/günde	Sayı	%
Çok az/meşgul olmuyor	14	7.8
yarım saat ve daha az	7	3.9
1-2 saat	52	28.9
3 saat ve fazla(yatıncaya kadar)	88	48.9
Yalnız hafta sonları(diğer günler görmüyor)	8	4.4
Çocuğu yanında değil ayda 1 görüyor	9	5.0
Çocuğu yanında değil senelik izin süresinde görüyor	2	1.1
TOPLAM	180	100.0

TABLO: 5.46: Çocukların Geçirdiği Hastalıklar

Hastalıklar	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
solunum yolu enfeksiyonu	73	40.6	31	25.8
Bulaşıcı hastalıklar	16	8.9	7	5.8
İshal	15	8.3	17	14.2
solunum yolu enfeksiyonu+ ishal	24	13.3	11	9.1
solunum yolu enfeksiyonu+ ishal+bulaşıcı hastalık	11	6.1	14	11.7
Doğuştan gelen hastalıklar	2	1.1	-	0.0
Diğer Hastalıklar	4	2.2	2	1.7
Hiçbirisini geçirmeyenler	35	19.5	38	31.7
TOPLAM	180	100.0	120	100.0

0-36 ay yaş grubu çocukların geçirdikleri hastalıklar tablo: 5.46 da gösterilmiştir. Solunum yolu enfeksiyonu geçiren araştırma grubunda % 40.6, kontrol grubunda % 25.8 çocukta sağ- lıklı, hiçbir hastalık geçirmeyenlerin oranı araştırma gru- bunda % 19.5, kontrol grubunda % 31.7 dir. Anneleri çalışmayan kontrol grubu çocuklarda bulaşıcı hastalıklar % 5.8, çalışan annelerin çocuklarında % 8.9 oranında saptanmıştır. Hastalık geçirme durumu gruplar arasında farklılık göstermektedir. (Tablo: 5.47).

TABLO:5.47: Hastalanma Durumunun Değerlendirilmesi

Araştırma Grupları	Hastalanma Durumu				TOPLAM	
	Hastalanan Sayı	%	Hastalanmayan Sayı	%	Sayı	%
Çalışan anneler	145	80.5	35	19.5	180	100
Çalışmayan anneler	82	68.3	38	31.7	120	100
TOPLAM	227	75.7	73	24.3	300	100

Khikare= 5.87 Serbestlik derecesi= 1 P< 0.05 Park önemli

TABLO: 5.48:Hastalık Nedenleri

Hastalık Nedenleri	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Başkalarından mikrop alma	44	30.3	13	15.9
Soğuk algınlığı	68	46.9	36	43.9
Yiyecekler neden oldu +Soğuk algınlığı	10	6.9	11	13.4
Dikkatsizlik, bakımsızlık	21	14.5	20	24.4
Kalıtımsal	2	1.4	-	0.0
Bilmiyor	-	0.0	2	2.4
TOPLAM	145	100.0	82	100.0

Çocuklarının hastalanma nedenleri anneler (tablo 5.48 de) belirtildiği şekliyle yanıtlamışlardır. Her iki grupta soğuk algınlığı ilk sırada yer alan hastalık nedeni olarak gösterilmiştir. Araştırma grubunda % 46.9, kontrol grubunda % 43.9 oranındadır. Başkalarından mikrop alma, çalışan annelerin çocuklarında % 30.3 oranında hastalık nedeni olarak saptanmıştır. Bu oran çalışmayan annelerin çocuklarında % 15.9 dur. Hemen hemen diğer grubun 1/2 si kadardır.

TABLO: 5.49: Çocukların Geçirdiği Kazalar

Kaza	Araştırma grubu		Kontrol grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Kafa çarpması	8	4.4	-	0.0
Düşme	17	9.4	9	7.5
Kırık	1	0.6	-	0.0
Yanık	8	4.4	2	1.7
Zehirlenme	-	0.0	1	0.8
Elektrik çarpması	1	0.6	-	0.0
Kaza geçirmeyen	145	88.6	108	99.0
TOPLAM	180	100.0	120	100.0

Kaza geçirme oranı, çalışan annelerin çocuklarında, çalışmayan annelerin çocuklarına oranla % 9.4 daha fazladır (Tablo:5.49). Çalışan annelerin çocuklarında kaza geçirenler % 19.4 oranında saptanmıştır. Bu oran çalışmayan annelerin çocuklarında % 10 dur. Gruplar arasında kaza geçirme durumu farklılık göstermektedir.

TABLO:5.50: Kaza Geçirme Durumunun Değerlendirilmesi

Araştırma Grupları	Kaza Geçirme Durumu				TOPLAM	
	Geçirenler Sayı	%	Geçirmeyenler Sayı	%	Sayı	%
Çalışan anneler	35	19.4	145	80.6	180	100
Çalışmayan anneler	12	40.0	108	90.0	120	100
TOPLAM	47	(15.7)	253	(84.3)	300	(100)

Khi-kare= 4.86 Serbestlik derecesi= 1 P < 0.05 fark önemli

TABLO: 5.51: Araştırma Grubu Çocukların Yaşa Göre Olması Gereken Ağırlığın Yüzde Dağılımı

Yaş Grupları (ay)	Yaşa göre ağırlık yüzdesi										Toplam	
	<% 80		% 80-90		%91-100		%101-110		%110>		S	%
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
0-6	3	12.0	1	4.0	4	16.0	6	24.0	11	44.0	25	100
7-12	0	0.0	4	9.1	14	31.8	19	43.2	7	15.9	44	100
13-24	0	0.0	3	5.7	15	28.3	17	32.1	18	33.9	53	100
25-36	1	1.8	11	19.6	19	33.9	15	26.8	10	17.9	56	100
TOPLAM	4	(2.3)	19	(10.7)	52	(29.2)	57	(32.0)	46	(25.8)	178	(100)

Araştırma grubu çocukların boy ve ağırlık ölçümleri, Türk çocukları için geliştirilmiş standarda göre değerlendirilmiştir. Annesi yanında bulunmayan 13-24 ve 25-36 ay yaş grubunda iki çocuğun boy ve ağırlık ölçümleri saptanamadığı için tablo 178 çocuğa göre düzenlenmiştir. Araştırma grubu

TABLO:5.52: Araştırma Grubu Çocukların Yaşa Göre Olması Gereken Boy Uzunluğunun Yüzde Dağılımı

Yaş grupları (ay)	Yaşa göre boy uzunluğu yüzdesi										TOPLAM	
	<% 80 S	% %	%80-90 S	% %	% 91-100 S	% %	%101-110 S	% %	% 110> S	% %	S	%
0-6	0	0.0	4	16.0	11	44.0	8	32.0	2	8.0	25	100
7-12	0	0.0	4	9.1	11	25.0	27	61.4	2	4.5	44	100
13-24	1	1.9	1	1.9	23	43.4	25	47.2	3	5.6	53	100
25-36	0	0.0	1	1.8	32	57.1	23	41.1	0	0.0	56	100
TOPLAM	1	(0.6)	10	(5.6)	77	(43.3)	83	(46.6)	7	(3.9)	178	(100)

çocukların % 2,3 ü yaşa göre olması gereken ağırlığın % 80 nin altında bulunmuştur. Standardın % 110 üzeri ağırlığa sahip % 25.8 çocuk bulunmaktadır.(Tablo:5.51)Boy uzunluğu değerlendirilmesinde çocukların % 89.9 unun standarda uygun olduğu görülmektedir (Tablo:5.52).

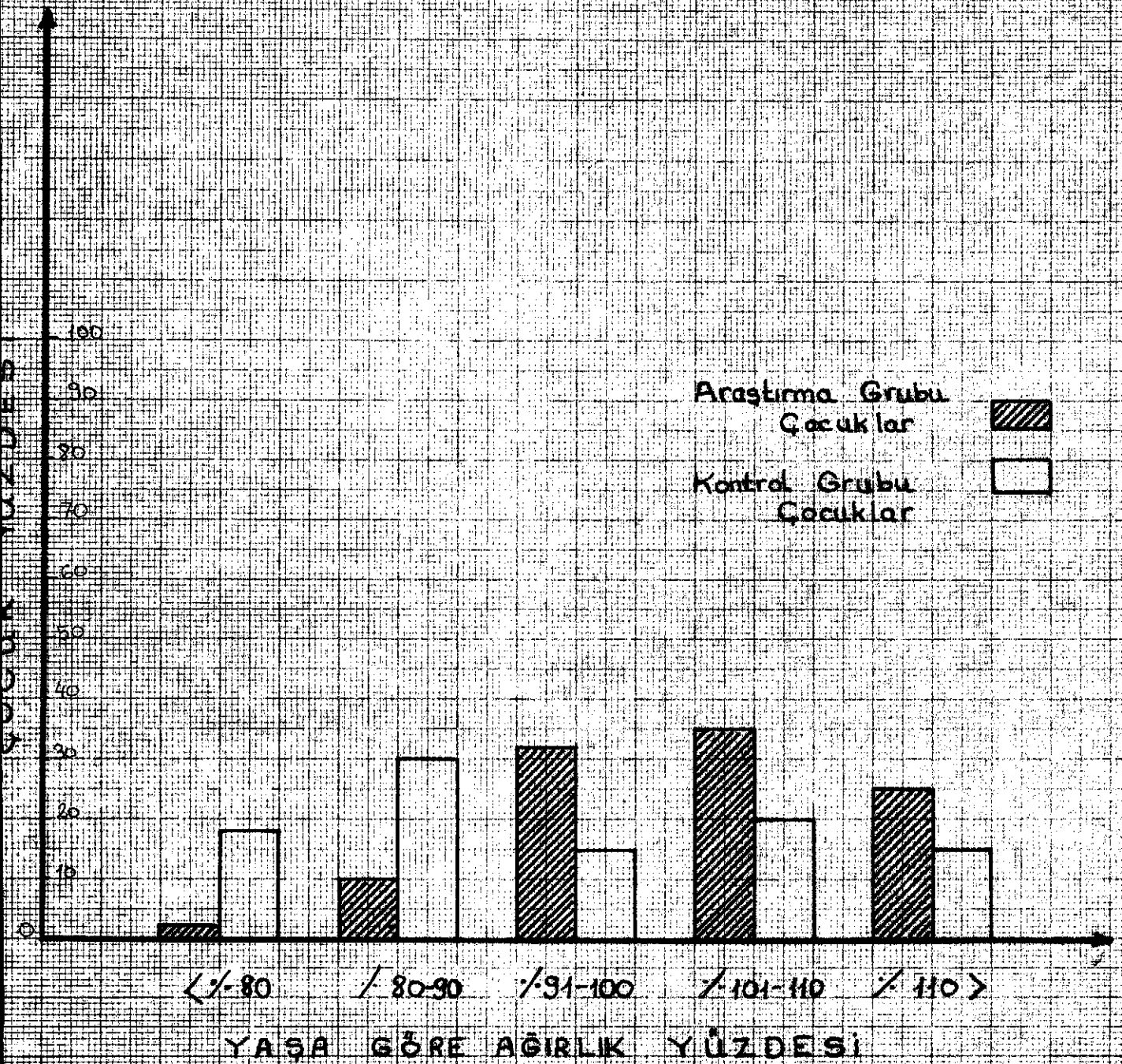
TABLO:5.53: Kontrol Grubu Çocukların Yaşa Göre Olması Gereken Ağırlığın Yüzde Dağılımı

Yaş grupları (ay)	Yaşa Göre Ağırlık Yüzdesi										TOPLAM	
	<% 80 S	% %	%80-90 S	% %	%91-100 S	% %	%101-110 S	% %	% 110> S	% %	S	%
0-6	4	11.1	6	16.7	12	33.3	8	22.2	6	16.7	36	100
7-12	6	21.4	15	53.6	3	10.7	1	3.6	3	10.7	28	100
13-24	5	15.6	9	28.1	4	12.6	9	28.1	5	15.6	32	100
25-36	6	25.0	4	16.6	1	4.2	6	25.0	7	29.2	24	100
TOPLAM	1	(17.5)	34	(28.3)	20	(16.7)	24	(20.0)	21	(17.5)	120	(100)

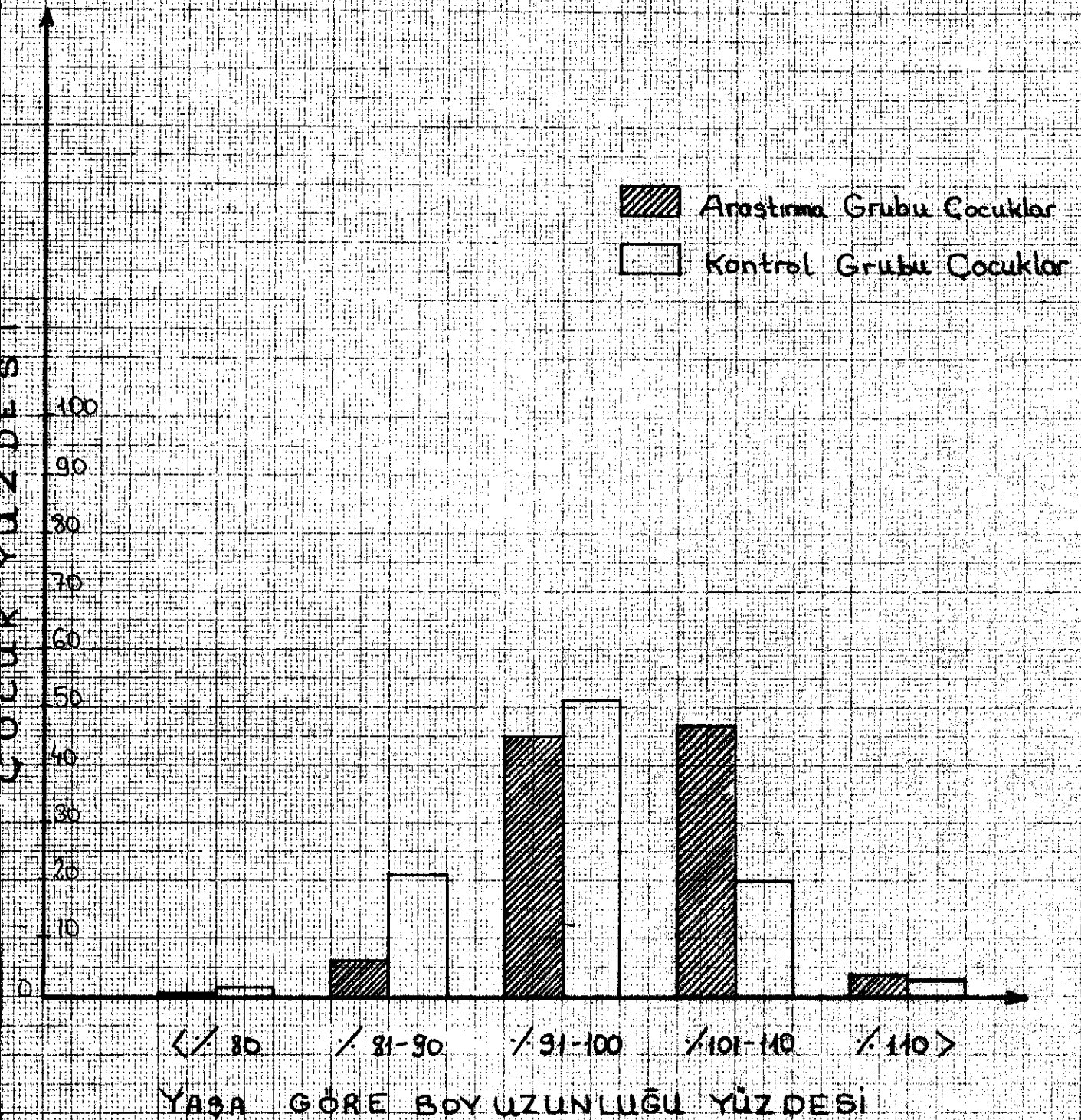
TABLO: 5.54: Kontrol Grubu Çocukların Yaşa Göre Olması
Gerekten Boy Uzunluğunun Yüzde Dağılımı

Yaş grupları (ay)	Yaşa göre boy uzunluğu yüzdesi											
	< %80		%80-90		%91-100		%101-110		% 110>		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
0-6	1	2.8	6	16.7	16	44.4	12	33.3	1	2.8	36	100
7-12	0	0.0	11	39.3	14	50.0	1	3.6	2	7.1	28	100
13-24	0	0.0	4	12.5	20	62.5	8	25.0	0	0.0	32	100
25-36	1	4.2	6	25.0	12	50.0	4	16.6	1	4.2	24	100
TOPLAM	2	(1.7)	27	(22.5)	62	(51.7)	25	(20.8)	4	(3.3)	120	(100)

Kontrol grubu çocukların yaşa göre olması gereken ağırlığın % 80 inin altında % 17.5 çocuk bulunmaktadır. Boy uzunluğu değerlendirilmesinde % 72,5 çocuğun standarda uygun olduğu görülmektedir.

Sekil 1 - Arastirma Kapsamına Giren Çocukların Yasa Göre Olması Gereken Ağırlığın Yüzdesine Göre Dağılımları

Sekil:2 - Araştırma Kapsamına Giren Çocukların Yaşa Göre Olması Gereken Boy Uzunluğunun Yüzdesine Göre Dağılımları

6 - K A R T I Ş M A

Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik ve toplumsal değişme, beraberinde yeni gereksinimleri ve uygulamaları da getirmekte, toplum yaşamında birçok sorunlara yol açmaktadır. Endüstrileşme ve kentleşme sürecinin kaçınılmaz bir sonucu olarak çalışan kadınlarımızın sayısı da her geçen gün artmaktadır. Annenin çalışma hayatında yerini alması, aile ile ilgili yeni sorun ve gereksinimlerinde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle çocuklara kimin bakacağı konusu, üzerinde durulması gerekli toplumsal bir olgu niteliği kazanmıştır.

Araştırmamız, çalışan kadınların 0-36 ay yaş grubu çocukların bakım ve beslenme durumlarının saptanması, çalışan annelerin bu konudaki görüşlerinin değerlendirilmesini yapabilmek amacı ile planlanıp, gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamına Hacettepe Üniversitesinde idari, akademik ve hastane personeli olarak çalışan 180 kadın ve 0-36 ay yaş grubu çocukları araştırma grubu olarak alınmıştır. 120 ev hanımı ve aynı yaş grubundaki çocukları da kontrol grubu oluşturulmuştur.

Araştırmada anket formlarının anneler tarafından doldurulması istenmiştir. İş saatleri içinde soruşturma yöntemi ile annelerin vakitlerini almamak amacı ile bu yöntem tercih edilmiştir. Kontrol grubu annelere de formlar eşleri aracılığı ile ulaştırılmaya çalışılmıştır. Kontrol grubu anneler arasında okuma-yazma bilmiyenlerin olabileceği ve formları doldurmada güçlük çekecekleri düşünülerek babalara araştırmanın amacını açıklayıcı bilgiler verilmiş ve eşlerine yardımcı olmaları hatırlatılmıştır. Her iki grupta da formları iki gün içinde iade etmeleri istenmiştir. Yapılan ön çalışmada anket formlarında anlaşılmayan, cevaplanması güç olan soru olmadığı saptanmıştır. Ancak formların beklenen süreden geç iade edildikleri görülmüştür. Çalışan anneler işlerinin sıkışık olması nedeni ile vakit bulup dolduramadıklarını yada çocukların boyu kilo ölçümlerini saptayabilmek için yeniden süre istediklerini belirtmişlerdir. Belirtilen bu nedenler araştırma için düşünülen bir aylık sürenin uzamasına neden olmuştur. Araştırma, soruşturma yöntemi ile anketör kullanılarak ve soru sayısı sınırlandırılarak uygulamabilirdi, ancak bu konuda eğitilmiş yeterince anketör araştırmanın sınırlı ve kısa süresi içinde bulunamamıştır.

Araştırmaya alınan annelerin aile yapılarına ilişkin bilgiler "Bulgular" bölümünde ayrıntılı biçimde verilmiştir. Araştırma grubu annelerin başlıca özelliği, öğrenim düzeylerinin, kontrol grubu annelerden daha yüksek olmasıdır. Kontrol grubu anneler arasında ilkokul bitirmemiş annelerin oranı % 22.5 dir (Tablo 5.2). Araştırma grubunda ilkokul öğrenimli

anneler % 8.3 oranındadır. Devlet Memurları kanununa göre işe girebilmek için en az ilkokul öğrenimi yapmış olması gerekmektedir. Bu nedenle çalışan anneler grubunda ilk okul öğrenimi olmayan anne bulunmamaktadır. Eğitim düzeyleri arttıkça kadınların daha fazla oranda çalıştıkları gözlenmektedir. Çalışan annelerin % 46.7 si, çalışmayan annelerin ise % 58'i yüksek öğrenimlidir.

Çalışan annelerin sahip oldukları çocuk sayısı, çalışmayan annelere göre daha azdır. Araştırma grubunda 3 ve daha fazla çocuğu olan annelerin oranı % 3.9 dur. Kontrol grubunda ise bu oran 39.2 dir (Tablo 5.4) 1973 yılında Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsünün nüfus yapısı ve sorunları araştırma verilerinde kadınların % 66.6 sının ideal çocuk sayısını 3 ve daha az sayıda belirttikleri görülmektedir. Türkiye'de ailelerin üçte ikisi küçük aileyi norm olarak kabul etmelerine karşılık toplam doğurganlık oranı 5.3 dür (23,39).

Doğurganlık düzeyinin eğitim gruplarına göre farklılaşmasına etki eden faktörlerden birisi de evlenme yaşları olabilir. Eğitilmiş kadının daha geç evlenmesi doğurganlık riski altında kaldığı yılları azaltmaktadır.

Anne sütü, yeni doğan için en iyi besindir. Anne sütünün yetersizliği ve emzirme süresinin kısalması, özellikle gelişmekte olan ülkelerde önemli sağlık sorunlarına yol açmaktadır(11).

Araştırmamızda değişik yaş, eğitim ve gelir düzeyine sahip çalışan ve çalışmayan annelerin anne sütü emzirme uygulamaları ile ilgili bilgiler toplanmıştır.

Emzirme süresinin, annenin eğitimi ile ilgili olduğu saptanmıştır. (Tablo:5.22). Uzun süre emzirme eğiliminin annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe azaldığı görülmektedir.

Köksal'ın (2) Türkiye'de beslenme durumunu inceleyen araştırmasında okur yazar olmayan annelerin % 10.7 si, okur yazarların % 14.9, ilkokul öğrenimli annelerin % 21.8, bebeklerini yetersiz süre emzirirken, ortaokul öğrenimli annelerin % 44.ü yüksek okul öğrenimli annelerin ise % 55.3 ü bebeklerine yetersiz süre emzirmektedir.

Köksal (46) Ankara çevresinde yaptığı araştırmada annenin öğrenim durumu ile emzirme süresi arasındaki ilişkiyi önemli bulmuştur. Araştırma kapsamına giren annelerden lise yada yüksek okul bitirmiş annelerin % 65 oranında kısa süre (0-3 ay) emzirme eğiliminde olduklarını saptamıştır. Bu bulgu ile araştırmamızda elde ettiğimiz sonuç birbirine benzerlik göstermektedir. Araştırmamızda lise yada yüksek okul öğrenimli annelerin % 65.6 oranında kısa süre (3 aydan az) emzirme eğiliminde oldukları görülmektedir.

Annenin eğitimden başka, çalışma durumu da emzirme süresine belirgin şekilde etki etmektedir. Aynı öğrenim durumunda olan çalışan anneler, çalışmayan annelerden daha kısa süre emzirmektedirler. Özgür(47) Ege bölgesinde yaptığı araştırmada anne sütü emzirme süresi ile annenin öğrenim durumu arasındaki ilişkiyi çok önemli bulmuştur. Ancak emzirme süresi açısından çalışan ve evde oturan kadınlar arasında fark bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan ailelerin gelir düzeyini saptamak üzere net toplam aylık gelir sorulmuştur. Daha sonra aileler başlıca üç gruba ayrılarak değerlendirilmiştir. Eşleri çalışmayan kontrol grubu ailelerin % 84,2 si günümüz koşullarında asgari ücret kabul edilen 7000 TL ile 13.000 TL arasında aylık gelire sahip ailelerdir. (Tablo 5.15). Ailelerin gelir düzeylerine göre anne sütü emzirme süreleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak önemli bulunmuştur. Gelir düzeyi azaldıkça uzun süre emzirme eğitimi daha da artmaktadır. 7000-13000 TL aylık gelire sahip ailelerin % 44.2 si 20.000 TL ve üzerinde gelire sahip ailelerin % 10.5 i (yaklaşık olarak onda biri) 7 ay ve üzeri emzirme eğiliminde olan ailelerdir. Eğitim çalışma ve aile geliri, bu üç nitelik iç içe girdiğinden hangisini emzirmeye daha ön planda etki yaptığının belirlenmesi için daha fazla denekle adım, adım (step by step) regresyon analizleri yapmak yararlı olacaktır.

Ek gıdalara başlama zamanları annelere sorularak saptanmıştır. Annenin öğrenim durumu ile bebeğe ek gıda verilmeye başlama zamanı arasında fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur (Tablo:5.27). Köksal(46), Lise ve yüksek okul düzeyinde eğitim görmüş annelerin % 47.1 inin 0-1 ay içinde ek besine başladıklarını saptamıştır. İlk okul bitirmemiş annelerde bu oran % 9.4 dir. Araştırmamızın sonuçları, Köksal'ın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Lise ve yüksek öğrenimli annelerin % 41.6 sı, ilkokul bitirmemiş annelerin ise % 14.8 i ek yiyeceklere zamanında başlamaktadır.

Köksal'ın(2) Türkiye'de beslenme araştırmasında ilkokul ve daha yüksek düzeyde öğrenim gören anneler arasında ek gıda vermeye geç başlayanların oranı önemlişekilde azalmaktadır. Gelir durumu ile annelerin ek gıdalara başlama zamanları arasında ilişki önemli bulunmuştur. Ancak annenin çalışması yada evde oturması ek gıdalara başlama zamanına etki etmemektedir.

Araştırma kapsamına giren ailelerden araştırma grubuna hazır ticari kutu maması yedirenlerin oranı % 50.6, kontrol grubunda ise % 35.8 dir. Ailelerin gelir durumuna göre hazır mama yedirme tercihi arasında fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur. Köksal'da(46) araştırmasında gelire göre hazır mama yedirme durumunu istatistiksel olarak önemsiz bulmuştur.

Köksal(48) Ankara ve köylerinde yaptığı araştırmasında köylerde ailelerin % 10 nun, şehir içinde ise ailelerin % 52 sinin hazır mama yedirdiklerini saptamıştır. Bu bulgu araştırmamızın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Annenin öğrenimi hazır mama kullanma durumunu etkilemektedir. Eğitimsiz annelerin, % 29.6 sı, lise yada yüksek okul bitirmiş annelerin ise % 53 ü hazır mama yedirmektedir. Annenin çalışması hazır mama yedirme durumunu etkilememektedir. Köksal (46), Ankara çevresinde yaptığı araştırmasında hazır mama yediren annelerin % 47.1 inin yüksek okul eğitilmiş, % 14.7 sinin, ise eğitimsiz anneler olduğunu saptamıştır. Bulgular araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

ÇALIŞAN ANNELERİN DOĞUM SONRASI İZİN DURUMU VE ÇOCUKLARININ BAKIMI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Çalışan annelerin doğum öncesi ve sonrası izin kullanma durumları ve izin süresi ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Çalışan annelerin % 52.8 i yasal 3 haftalık doğum öncesi izinlerini kullanmışlardır. % 40 anne ise doğum öncesi izinini doğum sonrası izinle birlikte kullanmıştır. Küçükyağın(40), işçi kadınlara tanınan doğum öncesi ve doğum sonrası altışar haftalık ücretli izinlerin uygulaması üzerine yaptığı araştırmasında doğum öncesi 6 haftalık izin hakkını kullananların oranını % 14.5 olarak bulmuştur. Yine bu araştırmada yasal doğum sonrası izinlerin % 52 oranında kullanıldığı saptanmıştır. Yaptığımız araştırmada çalışan kadınlar arasında doğum sonu izin kullanmayan bulunmamaktadır. Doğum sonu izinlerin kullanım şekilleri farklılık göstermiştir. Sadece doğum sonu 6 haftalık yasal izin hakkını kullananların oranı %43.8 dir. % 22.5 oranında doğum öncesi ve sonrası izinlerin birleştirilerek kullanıldığı görülmüştür. (Tablo 5.7) Doğum sonu izin süresini çalışan annelerin % 97.2 si yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Sürenin en az 3 ay olması gerektiğiⁿⁱ belirtenler % 22.9 6 ay ve daha fazla olmasını isteyenler ise % 66.1 dir. Bu öneriler, annelerin doğum sonu izin kullanma durumları ile paralellik göstermemektedir. Doğum öncesi, doğum sonrası ve yıllık izinlerini kullanarak yaklaşık 3 aya ulaşın izin kullananların oranı % 7.8 dir. Bu uygulamaya bazı işyerlerinin doğum öncesi ve sonrası izinleri iş gücü kaybı nedeni ile birlikte vermek itmememeleri etkilemektedir.

Küçükyağın (40)araştırmasında doğum öncesi ve sonrası izinlerin yasal sürelerle erişmediklerini göstermektedir.Sosyal Sigortalar kurumunun istatistikleri de aynı şekilde yasal izinlerin tam olarak kullanılmadığını doğrulamaktadır (41).Aşağıda 1971-1975 yılları arasında doğum öncesi ve sonrası izinlerin gün olarak ortalaması görülmektedir.

<u>YIL</u>	<u>Doğum öncesi/gün</u>	<u>Doğum sonrası/gün</u>
1971	28 gün	39 gün
1972	26 gün	37 gün
1973	27 gün	38 gün
1974	28 gün	39 gün
1975	32 gün	42 gün

Doğum izinlerinin işçi kadınlar tarafından tam olarak kullanılmama nedenleri ise şöyle belirtilmiştir.

- 1- Az sayıda da olsa bu hakkın bilincine olmamak
- 2- İşten atılma,işsiz kalma korkusu
- 3- Doğum tarihlerinin iyi saptanamamış olması.

Devlet memuru olarak çalışan kadınların anne olmaları durumunda kendilerine tanınan doğum öncesi ve sonrası toplam 9 haftalık izin ve altı ay günde bir saatlik emzirme izni günümüz koşullarında yetersiz kalmaktadır.Bir karşılaştırma yapmak gerekirse analığın toplumsal işlevini kabul etmiş bazı ülkelerde,örneğin SSCB de toplam 4 ay,İtalyada 3-6 ay İngiltere ve İskandinav ülkelerinde toplam 3 ay ücretli izin hakkı gerçekleşmiştir (Tablo: 6.1).

TABLO: 6.1-Bazı Avrupa Ülkelerinde Uygulanmakta Olan Doğum Sonu İzinleri.

<u>ÜLKE</u>	<u>Tam Ücretli İzin</u>	<u>Kısmi ücretli yada Ücretsiz izin</u>
Avusturya	16 hafta	10 ay
Danimarka	14 hafta	-
Finlandiya	6 ay	-
Fransa	14 hafta	-
Federal Almanya	14 hafta	-
İtalya	3 ay	6 ay
İsveç	7 ay	-
Çekoslavakya	26 hafta	çocuk 2 yaşına gelene dek
Macaristan	20-24 hafta	Çocuk 3 yaşına gelene dek
Polonya	16-26 hafta	-
Demokratik Alman Cum.	26 hafta	1 yıl ücretsiz izin

KAYNAK: Çiftçi, O.(33)

Bu ülkelerde doğum izinlerinin arttırılması ile ilgili çabalar sürdürülürken, Türkiye'de doğum izinlerinin çok yetersiz olduğu açıktır. WHO uzmanlar komite raporunda çalışan annelere doğum sonrası en az üç ay ücretli izin verilmesi ve annenin ekonomik yönden desteklenmesinin hükümetlerin görevi olduğu belirtilmektedir (34).

Türkiye'de doğum izinlerinin yanı sıra çalışan kadına çocuk bakımında yardımcı olacak yuva ve kreş sayılarının çok

düşük olması, çocuk sahibi çalışan kadınların sorunlarını daha da güçleştirmektedir. Bugün Türkiye'de, çalışan annelerin 0-6 yaş arasındaki çocuklarına değişik adlar altında hizmet veren kurumlar bulunmaktadır. Sosyal hizmetler genel müdürlüğü, bu kurumların toplam sayı, kapasite ve yurt düzeyindeki dağılımınıⁿⁱ saptamak amacı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu kaynakları ile illerdeki Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüklerinden sağlanan bilgileri değerlendirmiştir (42). Bu incelemeye göre ülkemizde çeşitli adlar altında toplam 36.200 kapasiteli 1011 kurum bulunmaktadır. Bu kurumlar,

- 1- Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı kurumlar
- 2- Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlar
- 3- İşyerleri ve Fabrikalarda açılan kurumlar
- 4- Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından açılan kurumlar
- 5- Üniversitelere ait kurumlar.
- 6- Özel ve tüzel kişilere ait kurumlardır.

inceleme sonuçlarımıza göre, söz konusu kurumların 64 ilimize dağıldığı, Ağrı, Gümüşhane ve Muş olmak üzere üç ilimizde çocukların bakım ve eğitimlerini sağlamak amacı ile hizmet veren herhangi bir kurumun bulunmadığı görülmüştür.

Araştırmamızda çalışan annelerin çocuklarının %3.3'nün kreşe gittikleri saptanmıştır (Tablo: 5.36). 1978 yılında Tıp mensubu evli ve çocuklu kadın görevliler üzerinde yapılan bir araştırmanın bulgularına göre, araştırma kapsamına giren

kadın görevlilerin ancak %8'nin çocuklarını kreşe gönderdikleri saptanmıştır. (43).

Araştırmamızda çalışan annelerden çocukları kreşte bulunanların bir tanesi özel, bir diğeri kamu kuruluşlarından MTA'nın kreşine gitmektedirler. 4 çocukta Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının Seyranbağları ve Bahçelievler'deki kreş ve bakım evine barakılmaktadır. Kreşlerin aylık ücretleri 750-3000TL arasında değişmektedir. Özel kreşin ücretinin diğer kreşlerden daha fazla olduğu saptanmıştır. Kreşe giden çocukların sayısının az olması nedeni ile kreşler aralarında aylık ücret ve olanakları açısından daha detaylı karşılaştırma ve gözlemler yapılamamıştır.

Çalışan kadınları çocuklarının bakımında ücretli kadınlarda % 25 gibi önemli bir oran teşkil etmektedirler (Tablo: 5.36). Bakıcı kadın-kızların % 84'ü (38 kişi) evde çocuk bakımının yanısıra diğer ev işlerini de yapmaktadırlar. Görevi sadece çocuk bakmak olanların oranı %16 dır (7 kişi) annelerin, % 82 si, (37 anne) çocuklarına bakan kadından memnun olduklarını, % 18'i (8 anne) ise cahillikleri nedeni ile eğitilemedikleri, çocukla yeterince ilgilenmedikleri için bakıcı kadından memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

Kontrol grubu annelerin kreş yada bakıcı kadın gibi sorunları bulunmamaktadır. Bu grup annelerin % 94.2 si (113 anne) ev hanımı olarak çocuklarına kendileri baktıkları için memnun olduklarını belirtmişlerdir. Çalışmayan annelerden 3 ü (% 2.7)

çocukları olmadan önce çalıştıklarını, çocuklarının bakımı için işten ayrıldıklarını söylemişlerdir.

Çalışan annelerin çocuklarının bakımında anneanne, babaanne ve yakın aile büyüklerinin yardımlarında önemli bir yer tutmaktadır. Araştırmamızda çocukların bakımından sorumlu anneanne ve babaannelerin oranı % 60 dır. Taşkın(44), çalışan kadınların çocuklarının bakımında anneannelerin yerine de-
ğinmiş ve çocuğun bakımında yakın akraba tercihinin sosyo-ekonomik nedenlerden ileri geldiğini belirtmiştir.

Çalışan annelerin çocuğunun bakımı ve beslenmesi ile, ilgilenebilme açısından çalışmayan annelere kıyasla daha az zamanı vardır. Çalışan kadınlar, çalışma yaşamı ve aile yaşamı çatışmasıyla yüz yüzedirler. Çalışan kadın ülkemiz geleneklerine göre aynı zamanda ev kadını ve anne olarak çocuk bakımı sorumluluğunu ve görevlerini yerine getirmek zorundadır. Araştırmamızda annelere çocukları ile günde ne kadar küre meşgul olabildikleri sorulmuştur. Çalışan annelerin yanıtları incelendiğinde % 48.9 unun yatıncaya kadar (ortalama günde 3 saat) çocukları ile meşgul olabildikleri görülmektedir. Çalışan annelerin % 4.4 ü çocukları ile sadece hafta sonları ilgilenebilmektedirler. Hafta içinde çocuk anneanne yada babaanne gibi yakınların evinde bırakılmaktadır. Çalışan % 6.1 oranında annenin çocuğu ise yanında bulunmamakta, Ankara dışında yakın akrabalar tarafından bakılmaktadır. Bu anneler çocuklarını ancak ayda bir yada senelik izin süresinde görebilmektedirler.

Çalışan annelerin % 7.8 i çocukları ile hiç meşgul olmadıklarını, % 3.9 u günde yarım saat ve daha az, % 28.9 u ise ancak 1-2 saat çocukları ile birlikte olduklarını belirtmişlerdir (Tablo:5.45).

Çocukluk yıllarında anne sevgisi, koruması ve desteği çocukta bir güven duygusu geliştirir. Anne ile çocuğun yakınlığı ve uyuşması kadar, aralarındaki ilişkinin sürekli oluşuda önemlidir. Bakıcıların durmadan değişmesi, sevgi görsede, çocuk için tedirgin edici olmaktadır (3). Uzmanlar, çocukların genellikle ilk üç yaşta, annenin geçici ayrılığına ancak bir kaç hafta dayanabildiklerini söylemektedirler. Bebeklik çağında bu ayrılığın bir haftayı geçmemesi önerilmektedir. Özellikle altıncı aydan sonra, annenin birden ayrılışı (hastaneye yatış yada başka zorunlu nedenlerle) çocukta ortaya çok ağır belirtiler ve uyumsuzluklar çıkarmaktadır.

Çalışan annelerin durumu ne denli güç olursa olsun, annelik yönünden kaygılandıkları ölçüde kötü değildir. Annelikte önemli olan çocukla geçirilen sürenin uzunluğu değildir. Bundan daha önemli olan, ilişkinin niteliği ve sürekliliğidir.

Çalışan pek çok anne çocuklarına ayırabildikleri sürede yeterli ilgi ve sevgiyi verebilmektedir. Bazı uzmanlar, çalışmakla mutlu olan bir kadının ev işlerini düzene koymuşsa, annelik rolünde daha başarılı olabileceğini belirtmektedirler (3).

Doğumdan sonra çeşitli nedenlerle, anneden ayrı kalmış çocuklarda gelişmede de bazı gecikmeler gözlenmektedir. Bu

çocuklar geç yürür,geç konuşurlar.Tuvalet eğitimleri de geç kalır.Araştırmamızda, çocukların ilk defa yürümeye ve tuvalet eğitimine başladıkları ay annelere sorularak saptanmaya çalışılmıştır.(Tablo:5.42) Tablo:5.43).

İlk yürüme zamanları genellikle 11-19 ay arasında geniş bir dağılım göstermektedir.Çocukların ilk yürüme zamanları 18 ayı geçtiği zaman, gelişmeyi etkileyen bir beslenme bozukluğu akla gelmektedir. Araştırma grubunda,yürüyebilen çocukların % 10 unda,kontrol grubunda ise çocukların % 4.1 inde 14 aydan sonra yürüme başlamıştır.Kazan(39),Kırsal bölgede 0-24 aylık çocukların,beslenme,büyüme ve gelişmesi üzerinde yaptığı araştırmasında, 16 aydan sonra yürümeye başlayan çocukları % 16.5 oranında bulmuştur.

Çocukların geçirdikleri hastalıklar ve nedenleri Tablo: 5.46 5.48'de gösterilmiştir.Çalışan annelerin çocuklarında sağlıklı olup,hiçbir hastalığı geçirmeyenlerin oranı % 19.5 kontrol grubunda ise % 31.7 olarak saptanmıştır.Bu fark istatistik olarak önemli bulunmuştur (Tablo:5.47).Başkalarından mikrop alma çalışan annelerin çocuklarında ise % **30.3** oranında hastalık nedeni olarak gösterilmiştir.Çalışan annelerin çocukları bakıcı kadın-yada akrabalar nedeni ile fazla kişi ile temas halindedir. Ayrıca anne de eve,çocuğa mikrop taşıyabilmektedir.

Çocukluk çağında geçirilen kazalar ölümle sonuçlanabileceği gibi çocuğun ilerdeki tüm yaşamını etkileyecek sakat-

lıklarada yol açebilir. Hacettepe Çocuk Hastanesine 1969-1973 yılları arasında çeşitli kaza nedenleri ile baş vuran 3217 vakanın analizleri yapılmıştır. Bu kazaların % 37.17 sini travmalar, % 29.28 ini yanıklar, % 18.20 sini yabancı cisim aspirasyonları ve % 15.35 ini de zehirlenmeler oluşturmaktadır. Travmaların yaş gruplarına göre yapılan analizlerinde ev tipi kazaların 0-1 yaş arasında en yüksek oranda görüldüğü aynı şekilde zehirlenmelere de en yüksek oranda bu yaş grubunda görüldüğü saptanmıştır. (45).

Araştırmamızda da çalışan annelerin 0-36ay yaş grubu çocuklarının % 19.4, çalışmayan annelerin çocuklarının ise % 10 oranında kaza geçirdikleri saptanmıştır. Fark istatistiksel olarak önemlidir. Kazaların oluşumunda çocuğa bakan kişinin dikkatsizliği önemli rol oynamaktadır.

Çalışan annelerin çocuklarının bakımı ve beslenmesi ile ilgili belirttikleri sorunlar yanında onları çalışmaya iten en büyük nedenin maddi sorunlar olduğu saptanmıştır. Annelerin % 55.6 sı yaşar koşulları ve maddi katkı, nedeni ile çalıştıklarını belirtmişlerdir. Maddi katkı düşünmeksizin çalışanların oranı ise ancak % 11.1 dir. 1973 Hacettepe araştırmasının bulgularıda bu yödedir (26). 15-49 yaşları arasında çalışan evli kadınların %60 ı geçinebilmek için çalıştıklarını söylemişlerdir. Hoşlarına gittiği için çalışanların oranı ise % 8'dir.

Aynı kadınlara paraya ihtiyaçları olmasa yine çalışır-

larmıydı diye sorulduğunda "Evet" diyenlerin oranı % 33 olmuştur. Diğer bir deyişle, evli kadınların 2/3 sinin ailenin ekonomik güçlüklerini yenebilmek amacı ile çalıştıkları ve durumları düzeldiği ölçüde işlerini bırakmayı düşünebilecekleri görülmüştür.

Araştırma kapsamına giren çocukların yaşa göre ağırlık ve boy uzunluğu ölçümleri Türk çocukları için geliştirilmiş boy uzunluğu ve ağırlık standartları ile karşılaştırılmıştır. (2) Araştırma grubu çocukların % 2.3 ü, standarda göre % 80 in altında bulunmuştur. % 110 un üzerinde ağırlığa sahip % 25.8 çocuk bulunmaktadır. Kontrol grubu çocukların ise % 17.5 i % 80 in altında ağırlığa sahiptir.

Her iki grup arasında fark olduğu görülmektedir. Çalışan annelerin çocuklarında zayıf çocukların oranlarının daha düşük olması kontrol grubu annelere göre araştırma grubu annelerin eğitim durumlarının, gelir düzeylerinin daha yüksek olması ile açıklanabilir. İstatistiksel değerlendirmeler ek yiyeceklere başlama zamanında, annenin öğrenimi ile yakından ilgili olduğunu göstermektedir.

7- SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamız, çalışan kadınların 0-36 ay yaş grubu çocuklarının bakım ve beslenme durumlarının saptanması, çalışan annelerin bu konudaki görüşlerinin değerlendirilmesini yapabilmek amacı ile planlanıp gerçekleştirilmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Eğitim görmüş çalışan annelerin aynı eğitim düzeyindeki çalışmayan annelere göre daha kısa süre emzirdikleri saptanmıştır. ($P < 0.05$)

Annenin çalışması yada evde oturması ek gıdalara başlama zamanına etki etmemektedir. ($P > 0.05$) Ancak ek gıdalara başlama zamanı ile annelerin öğrenim durumu ve ailenin aylık geliri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($P < 0.05$)

Annenin öğrenimi hazır ticari mama yedirme durumunu etkilemektedir.

Ailelerin gelir düzeyi azaldıkça uzun süre emzirme eğilimi daha da artmaktadır.

Araştırmamızda çalışan annelerin % 97.2 si doğum sonrası izin süresini yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir.

Çalışan annelerin çocuklarının bakımında sorumlu anne-anne, babaanne ve yakın akrabaların önemli bir yeri olduğu saptanmıştır.

Çalışan annelerin çocuklarının, kontrol grubu çocuklara kıyasla daha çok hastalandıkları ve kaza geçirdikleri saptanmıştır.

ÖNERİLER

1- Değişen ekonomik ve toplumsal koşullar, kentleşme sürecini hızlandırmıştır. Bu sürecin kaçınılmaz bir sonucu olarak çalışan kadınların sayısı her geçen gün daha da artmaktadır. Doğum sonrası izinlerin yetersizliği, annenin kısa sürede bebeginden ayrılması sonucu anne sütü ile beslenme giderek azalmaktadır. Bu nedenle, anneler emzirmeye teşvik edilmeli, doğum sonrası izinler arttırılmalıdır.

2- 45-50 yaşlarında kadına emeklilik hakkı tanınması, kim-senin yararına değildir. Ama, çocuklu annelere ilk yıllarda sağ-lanacak kolaylıklar, geleceğin kuşakları için önemli yararlar sağlayacaktır. Doğum yapan annelerin hiç olmazsa doğumdan sonra 6 ay çocukları ile birlikte olmaları ve çocuklarını emzirmele-ri sağlanmalıdır.

3- Çalışan annelerin çocuklarının bakımlarını sağlamak üzere annenin çalıştığı iş yerlerinde kreş ve ana okulları açılmalıdır.Çocuklara,sağlıklı ve güvenilir bakım hizmetleri sağlamak üzere mevcut yasaların uygulanması sağlanmalıdır.

4- Ana-çocuk sağlığı kuruluşlarında ve doğum evlerinde çalışan tüm sağlık personelinin anneye emzirmenin gerekliliği ve emzirme tekniği konularında yeterli bilgi vermeleri sağlanmalıdır.

8- Ö Z E T

Çalışan annelerin 0-36 ay yaş grubu çocukların bakım ve beslenme durumlarının saptanması amacı ilk planlanan araştırmamız, Hacettepe Üniversitesi Merkez Kampüsünde çalışan kadınlar ve aynı yerde görevli erkek personelin ev hanımı olan eşlerini kapsayan evrende gerçekleştirilmiştir.

Çalışmayan anneler araştırmanın kontrol grubunu oluşturmuşlardır. Toplam 300 annenin 0-36 ay yaş grubu çocuklarının anne sütü emme süreleri, ek gıdalara başlama zamanları sağlık ve bakım durumları saptanmıştır. Annenin çalışma durumunun, eğitiminin ve ailenin gelir düzeyinin çocuğun beslenmesine ve bakımına etki eden önemli etmenler olduğu istatistiksel analizlerle gösterilmiştir.

Anneleri çalışmaya iten en büyük etkenin geçim koşulları olduğu saptanmıştır.

K A Y N A K Ç A

- 1- Baysal, A., Beslenme, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, A-13, Ankara 1977.
- 2- Köksal, O., "Türkiye 1974 Ulusal Beslenme, Sağlık ve Gıda Tüketimi Araştırması", Ankara, 1977.
- 3- Yörükoğlu, A., Çocuk Ruh Sağlığı, Türkiye İş Bankası Yayınları, Yayın No: 189, Ankara, 1978.
- 4- Bilir, Ş., "Çocukluk Çağlarında İştah" Beslenme ve Diyet Dergisi, 4: 85-93, 1975.
- 5- Cremer, H., D., "Kötü Beslenmenin Mental (Zihinsel) Gelişim Üzerindeki Etkileri" Türkiye Ulusal Gıda ve Beslenme Planlama Semineri Bildiri ve Raporları, Ankara, 1978.
- 6- "Growth of human brain" Nutrition Reviews 33:6, 1975.
- 7- Güneşli, U., "Beslenme ve Mental Gelişim", Beslenme ve Diyet Dergisi, 7: 1-10, 1978.
- 8- Bozkurt, N., Baysal, A., "Erken yaşlardaki Yetersiz ve Dengesiz Beslenmenin Davranış ve Gelişim Üzerine Etkisi", Beslenme ve Diyet Dergisi, 7:11-23, 1978.

- 9- Fomon, S., J., Infant Nutrition, W.B Sounders Comp. Philadelphia and London, 1967.
- 10- Yücesan, S., Kutluay, T., "Sütün Beslenmemizdeki Yeri ve Kullanılması", Beslenme ve Diyet Dergisi, 3:2, 1974
- 11- Jelliffe, B., D., "Symposium-The Uniqueness of human milk." Am.J.Clin.Nutr., 24:968, 1971.
- 12- Read, C., W.W., Lutz, G., P., "Influence of Dictary Carbon-hydrates and fats and Faty Acids of Mature Milk," Am.J.Clin.Nutr., 11:1980, 1965
- 13- Picciano, M., F., and Guthrie, H., A., "Copper, Iron, and Zinc Contents of Mature Human Milk", Am.J.Clin.Nutr., 29: 242, 1976.
- 14- Cunningham, A., S., "Morbidity in breast-fed and artificially fed infants.", J.Pediatr. 90:726, 1977.
- 15- Çağlayan, S., "Beslenme ve Immunité", Beslenme ve Diyet Dergisi, 6:1, 1977.
- 16- Gotherfors, L., Winberg, J., "Host resistance factors", J.Trop.Pediatr.and Environmental child health, 21: 260-263, 1975.
- 17- Ford, J., E., Law, B., A., Marshall, M.E., "Influence of heat treatment of human milk on some of its protective constituents" J.Pediatr. 90:29-35, 1977.

- 18- "Meme ile Beslenmede Şimdiki Durum", Beslenme ve Diyet Dergisi, 5: 53, 1976.
- 19- Chung, H., William C., M., "Growth of the exclusively breastfed infant", Am.J.Clin.Nutr., 33:183-192, 1980.
- 20- Turgay, A., "Çocuklarda Beslenme Alışkanlıklarının Gelişmesi ve Beslenme Sorunları", Beslenme ve Diyet Dergisi, 3: 166, 1974.
- 21- Ergil, D., "Türk Toplumunda Kadın, Sosyal İlimler Bölümü, (teksir), ODTÜ, Ankara, 1971.
- 22- Tan, M., "Kadın, Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi", Türkiye İş Bankası Yayınları, Yayın No: 204, Ankara, 1979.
- 23- Timur, S., "Türkiye'de Aile Yapısı", Hacettepe Üniversitesi Yayınları, D-15, Ankara, 1972.
- 24- 26 Ekim 1975 Genel Nüfus Sayımı % 1 Örneklemeye sonuçları, DİE, Yayın No: 771, Ankara, 1976.
- 25- Kazgan, G., "Türk Ekonomisinde kadınların iş gücüne Katılması, Mesleki Dağılımı, Eğitim Düzeyi ve Sosyo-Ekonomik Statüsü", Abadan, N., (ed), Türk Toplumunda Kadın, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Çağ Matbaası, Ankara, 1979.
- 26- Türkiye'de Nüfus Yapısı ve Nüfus Sorunları 1973 Araştırması", Hacettepe Üniversitesi Yayınları, D-27, Ankara, 1978.

- 27- Özbay,F., "Türkiye'de Kırsal/Kentsel kesimde Eğitimin Kadınlar Üzerindeki Etkisi", Abadan,N., (Ed.) Türk Toplumunda Kadın, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Çağ Matbaası, Ankara, 1979.
- 28- Ergil,G., "Üç-beş yıllık Kalkınma Planlarında Kadınlara ilişkin Siyasal ve dolaylı sonuçları", Abadan N., (Ed.) Türk Toplumunda Kadın, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Çağ Matbaası, Ankara, 1979.
- 29- Tekeli,Ş. "Türkiye'de Kadının Siyasal Hayattaki Yeri" Abadan,N., (Ed.), Türk Toplumunda Kadın, Türk sosyal Bilimler Derneği, yayınları, Çağ Matbaası, Ankara, 1979.
- 30- Devlet Memurları Kanunu, Başbakanlık Basımevi, Yayın No: 39, Ankara, 1974.
- 31- Demirel,N., Yiğit,İ., Gözenman,F., Tuncay,L., Sağlık Mevzuatımız, Garanti Matbaası, İstanbul, 1969.
- 32- Özdençer,G., Karatoprak,S., İş Hukuku Yasaları, TİSA Matbaacılık Sanayii, Ankara, 1979.
- 33- Çiftçi,O., "Türk Kamu Yönetiminde Kadın Görevliler", Abadan,N., (Ed.) Türk Toplumunda Kadın, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Çağ Matbaası, Ankara, 1979.
- 34- Joint WHO/UNICEF Meeting on infant and Young child Feeding, 9-12 October, WHO ,Geneva, 1979.
- 35- Richardson,J.,L., "Review of International Legislation Establishing Nursing Breaks", J.Trop.Pediatr.and Environmental Child Health, 21: 249-258, 1975.

- 36- Mağden, D., "Çalışan Kadının Çocuk Sorunu" Çocuk Gelişimi ve Eğitimi El Kitabı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1977.
- 37- Sumbüloğlu, K., Sağlık Bilimlerinde Araştırma Teknikleri ve İstatistik, Matisş Yayınları, Çağ Matbaası, Ankara, 1978.
- 38- Kazan, M., "Kazan Sağlık Ocağı Bölgesinde 0-24 aylık Çocukların Beslenme, Büyüme ve Gelişmesi Üzerine Yapılan Bir Çalışma", Uzmanlık Tezi, Ankara, 1977.
- 39- Türkiye Demografyası, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, D-13, Ankara, 1971.
- 40- Küçükyağın, D., "İşçi Sağlığı Tüzüğünde Belirlendiği Şekliyle, İşçi Kadınlara Tanınan Doğum Öncesi ve Doğum Sonrası Altışar Haftalık Ücretli İzinlerin Uygulanması Üzerine Araştırma" 1. Ulusal İşçi Sağlığı Kongresi, 19-20-21 Ekim 1978, İstanbul. Tabib Odası Yayınları, İstanbul, 1979.
- 41- S.S.K. İstatistik Yıllığı, Ankara, 1975.
- 42- "Çalışan Annelerin 0-6 Yaş Grubu Çocuklarının Bakımı ve Eğitim Hizmetleri", Sosyal Hizmetler Bülteni, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayını, 1:2, 1977.

- 43- Aşkın, M., "Meslek Kadınının Çocuk Sorunu" Mezuniyet Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari İlimler Fakültesi, Sosyoloji ve İdare Bölümü, Ankara, 1978.
- 44- Taşkın, B., "Çalışan Kadınların Çocuklarının Bakım ve Eğitiminde Anneannelerin Yeri ve Önemi" Mezuniyet Tez Çalışması. Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitim Bölümü, Ankara, 1979.
- 45- Mürtü, İ., "Çocukluk Çağı Kazaları", Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 18: 2, 1975.
- 46- Köksal, G., "Ankara Çevresinde Anne Sütü ile Beslenme Durumunun Saptanması" Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1980.
- 47- Özgür, S., Özgür, T., Bahar, T., "Süt Çocuğu Çağında Beslenme Sorunları", Türkiye Ulusal Gıda ve Beslenme Planlama Semineri Bildiri ve Raporları, Ankara, 1978.
- 48- Köksal, O., "Beslenme Sorunları ve Bunların Çözüm Yollarının Araştırılmasında Türkiye İçin Geliştirilmiş Bir Metodoloji Denemesi, Doçentlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1968.

10. EKLER

EK-1

KODLAMA SİSTEMİ

Annenin Mesleği :

- 1- Doktor
- 2- Akademik personel
- 3- Memur, daktilo, sekreter.
- 4- Hemşire
- 5- Diğer Sağlık personeli (Tıbbi teknolog, biolog, kimyager, diyetisyen)

Doğum Öncesi izin kullanma durumu :

- 1- Doğum öncesi izin kullanmayan
- 2- Yıllık izin kullanan
- 3- Rapor alan
- 4- Doğum öncesi izin kullanmayan

Doğum sonrası izin kullanma durumu :

- 1- Doğum sonrası izin kullanan
- 2- Doğum sonrası izin + doğum öncesi izin
- 3- Doğum sonrası izin+ Rapor
- 4- Doğum sonrası izin+ Yıllık izin
- 5- Doğum sonrası izin+ doğum öncesi izin+yıllık izin
- 6- Doğum sonrası izin+ ücretsiz izin

Çalışan annelerin doğum sonu izin süresi ile ilgili önerileri :

- 1- İzin süresi en az 3 ay olmalı,
- 2- izin süresi en az 6 ay olmalı
- 3- 1 yıl ücretli izin almak
- 4- 1 yıl ücretsiz izin almak
- 5- İzin süresi 1 yıldan fazla olmak
- 6- İzin süresi yetersiz, süre daha uzun olmak
- 7- Diğer

Babanın Mesleği: (Araştırma grubu) :

- 1- Devlet Memuru
- 2- İşçi
- 3- Serbest Meslek
- 4- Sözleşmeli eleman
- 5- İşsiz

Babanın Mesleği (Kontrol Grubu) :

- 1- Doktor(hekim),akademik personel
- 2- Memur,daktilo,sekreter
- 3- Teknisyen
- 4- Yardımcı hizmetler

Ailenin aylık net geliri :

- 1- 7000-13000 TL
- 2- 13001-20000 TL
- 3- 20001 TL ve fazla

Bakıcı Kadın-kıza verilen ücret :

- 1- 1000-2000 TL
- 2- 2001-4000 TL
- 3- 4001 TL ve fazla

Geçirilen Hastalıklar :

- 1- Solunum yolu enfeksiyonları (bademcik, faranjit, zatürre)
- 2- Bulaşıcı hastalıklar (kızıl, kızamık, boğmaca, su çiçeği kabakulak)
- 3- İshal
- 4- Solunum yolu enfeksiyonları+ishal
- 5- Solunum yolu enfeksiyonları+ishal+bulaşıcı hastalıklar
- 6- Doğuştan gelen hastalıklar
- 7- Diğer hastalıklar
- 8- Sağlıklı olanlar

Hastalık Nedenleri :

- 1- Başkalarından mikrop alma,
- 2- Soğuk algınlığı
- 3- Yiyecekler neden oldu+soğuk algınlığı
- 4- Dikkatsizlik, bakımsızlık
- 5- Kalıtımsal
- 6- Bilmiyor

Annelerin Çocukları ile Mesgul olma süresi/günde:

- 1- Çok az, mesgul olmuyor
- 2- Yarım saat ve daha az
- 3- 1-2 saat
- 4- 3 saat ve fazla (yatıncaya kadar)
- 5- Yalnız hafta sonları (diğer günler görmüyor)
- 6- Çocuğu yanında değil ayda bir görüyor
- 7- Çocuğu yanında değil senelik izin süresinde görüyor

Annelerin Çalışma Nedenleri :

- 1- Hayat şartlarının güçlüğü, maddi katkı
- 2- Maddi katkı+mesleğinin gereği
- 3- Maddi katkı+Yaşlılıkta güvence
- 4- Mesleğimi, çalışmayı seviyorum
- 5- Mesleğimde ilerlemek için

Ek - 2

1

Sayın Anne,

Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Gıda Bilimleri Enstitüsü
"ÇALISAN ANNELERİN ÇOCUKLARININ BAKIMI VE BESLENMESİ" konusunda
bilimsel bir araştırma yapmayı planlamıştır.

Ülkemizde uygulanan yasalara göre doğum sonrası ve emzirme
izinleri, mevcut koşullarda yetersiz kalmaktadır. Çalışan annelerin
bir diğer sorunu da, çalıştıkları iş yerlerinde 0 - 3 yaş arası
çocuklarının bakımı için görevlendirilmiş kurumların yetersizliğidir.

Amacımız, sizlerden toplayacağımız bilgilerin ışığında
sorunların çözümüne bilimsel olarak yardımcı olacak önerileri
saptayabilmek ve yetkili kurumlara iletmektir.

Sizlerden dileğimiz; anket formlarımızı doğru olarak yanıtlarınıp
kısa bir zamanda araştırmacılarımıza iade etmeniz ve araştırmanın
sonuçlanmasında yardımcı olmanızdır. Vereceğiniz bilgiler tamamen
gizli tutulacak ve sadece bu araştırmanın amacına yönelik olarak
değerlendirilecektir.

Bu konudaki ilgi ve yardımlarınız için teşekkürlerimin
kabulünü rica ederim.

Saygılarımla.

Hacettepe Üniversitesi
Beslenme ve Gıda Bilimleri Enstitüsü Md.
Prof. Dr. Orhan KÖKSAL

ÇALISAN ANNELERİN 0 - 3 YAŞ GRUBU COÇUKLARININ BAKIMI VE
BESLENMESİ KONUSUNDA BİR ARASTIRMA

u kağıdı No:

ANNE HAKKINDA BİLGİLER

Adınız, soyadınız:

Çalıştığınız bölüm:

Ev adresiniz :

.....

Kaç yaşındasınız (belirtiniz)?

- 1- 15-19
- 2- 20-24
- 3- 25-29
- 4- 30-34
- 5- 35-39
- 6- 40 yaş ve üstü

Eğitim durumunuz nedir?

- 1- İlkokul mezunu
- 2- Ortaokul mezunu
- 3- Lise mezunu
- 4- Yüksek okul veya fakülte mezunu

Mesleğiniz nedir, belirtiniz?

Kaç çocuğunuz var?

- 1- 1 tane
- 2- 2 tane
- 3- 3 tane
- 4- 4 tane ve daha çok

0 - 3 yaş arası kaç çocuğunuz var?

- 1- 1 tane
- 2- 2 tane
- 3- 3 tane

Son doğumunuzdan önce kaç gün ve ne şekilde izin kullandınız? gün izin kullandım.

- 1- Doğum öncesi hiç izin kullanmadım
- 2- Yıllık iznimi kullandım
- 3- Doğum öncesi iznimi doğum sonrası izinle birlikte kullandım
- 4- Doğum öncesi rapor veya istirahatli olarak işe gitmedim
- 5- Diğer (belirtiniz)

10
1. Son doğumunuzdan sonra kaç gün ve ne şekilde izin kullandınız? (Belirtiniz)

..... gün izin kullandım.

- 1- Doğum sonrası iznini kullandım
- 2- Doğum sonrası izinle birlikte doğum öncesi iznini kullandım
- 3- Doğum sonrası izinle birlikte rapor aldım
- 4- Diğer (belirtiniz)

2. Doğum sonrası izin süresi sizce yeterli mi?

- 1- Evet
- 2- Hayır

(11. inci sorunun yanıtı hayır ise 12. inci soruya yanıtlayınız, evet ise 13. üncü soruya geçiniz)

3. Sizin doğum sonrası izin süresi hakkında öneriniz nedir?

.....
.....
.....

4. Doğumdan sonra süt izni kullandınız mı?

- 1- Evet
- 2- Hayır

5) BABA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. Babanın adı, soyadı :

2. Baba kaç yaşındadır, belirtiniz:

- 1- 15-19
- 2- 20-24
- 3- 25-29
- 4- 30-34
- 5- 35-39
- 6- 40 yaş ve üstü

3. Babanın eğitim durumu nedir?

- 1- Okuma-yazma bilmiyor
- 2- Okur-yazar
- 3- İlkokul mezunu
- 4- Ortaokul mezunu
- 5- Lise mezunu
- 6- Yüksek okul veya fakülte mezunu

7. Babanın mesleği nedir, belirtiniz?

.....

8. Babanın çalıştığı kurumun adı nedir, belirtiniz?

- 1- Devlet dairesi
- 2- Banka
- 3- Üniversite veya yüksek okul
- 4- Fabrika
- 5- Hastane
- 6- Serbest meslek sahibi
- 7- Okuyor
- 8- İssiz

9. Babanın çalıştığı kurumdaki statüsü nedir?

- 1- İşçi
- 2- Memur

10. Babanın çalıştığı işyerinde kres var mı?

- 1- Evet
- 2- Hayır

11. Ailenin toplam net aylık geliri nedir?

..... TL

III) ÇOCUK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

12. Çocuğun adı, soyadı:

13. Çocuğun cinsiyeti :

- 1- Erkek
- 2- Kız

14. Doğum tarihi:

Yaşı : ay

15. Nerede doğum yaptınız?

- 1- Hastanede
- 2- Evde
- 3- Diğer (belirtiniz)

16. Çocuk vaktinde mi doğdu?

- 1- Evet
- 2- Hayır

Cocuğunuzun doğum ağırlığı (gr):

Cocuğunuzun doğumda boy uzunluğu (sm):

Cocuğunuzun Şimdiki kilosu (gr):

Cocuğunuzun Şimdiki boy uzunluğu (sm):

Cocuğunuz anne sđtđ emdi mi?

- 1- Evet
- 2- Hayır

Emdi ise kaç ay emdi?

- 1- 1 aydan az
- 2- 1-3 ay
- 3- 4-6 ay
- 4- 7-12 ay
- 5- 13-18 ay
- 6- 18 ay ve fazla
- 7- Halen emiyor

Asağıdaki yiyecekleri ek yiyecek olarak cocuk ka-
aylıkken ve ne sıklıkla verdiniz?

Yiyecek	Veriliyor	Verilmiyor	Başlandığı ay	Verilme sıklığı		
				Ferđn	Haftada 2-3 defa	Ara-sıra
Ek sđtđ						
Đurt						
ker, reğel, bal						
kum						
sasta						
hıl unu						
ynir						
mek, bisküvi						
ru baklağil						
murta						
emek suyu						
bze						
yva suyu						
rinđ, bulgur, makarna						
đer						

34. Hazır çocuk maması alıp çocuğa yedirdiniz mi?

- 1- Evet
- 2- Hayır

35. Kullandığınız mamalara çocuk kaç aylıkken başladınız, ne sıklıkta yedirdiniz?

Hazır çocuk maması	Başlanılan ay	Verilme sıklığı		
		Her gün	Haftada 2-3 defa	Ara-sıra
SMA				
Be-be-fe, Lamet vb				
Arı, péro, çapa vb				
Sek mama				
Diğerleri				

36. Çocuğunuzun yemek yemeye karşı tutum ve davranışları nasıl?

- 1- İştahsız
- 2- Yemek seçiyor
- 3- Sofraya oturup kendi kendine yemek yiyor
- 4- Abur-cubur şeyler yeme alışkanlığı var

37. Çocuğunuz günde ne kadar süt iciyor?

..... gr

38. Çocuğunuz kaçınıcı ayda yürüdü?

- 1- Henüz yürümüyor
- 2- ayda yürüdü

39. Çocuğunuz kakasını ve çişini ne zaman söylemeye başladı?

- 1- Henüz söylemiyor
- 2- ayda söyledi

40. Siz işe gittiğiniz zaman çocuğunuza kim bakmaktadır?

- 1- Anne
- 2- Kayınvalide
- 3- Kızkardeş
- 4- Hala-teyze
- 5- Baba
- 6- Komsu
- 7- Bakıcı kadın-kız
- 8- Kres
- 9- Diğer (belirtiniz)

(40 inci soruya 7 yanıtını verdiyseniz 41-50 inci soruları yanıtlayınız, 51-54 üncü soruları atlavınız. 8 yanıtını verdiyseniz 51-54 üncü soruları yanıtlayınız, 41-50 inci soruları atlavınız)

41. Bakıcı kadın ne kadar süredir çocuğa bakıyor, belirtiniz?

42. Bakıcı kadının öğrenim durumu nedir?

- 1- Okur-yazar değil
- 2- Okur-yazar
- 3- İlkokul bitirmiş
- 4- Diğer (belirtiniz)

43. Bakıcı kadın kaç yaşında, belirtiniz?

- 1- 15-19
- 2- 20-24
- 3- 25-29
- 4- 30-34
- 5- 35-39
- 6- 40 yaş ve üstü

44. Bakıcı kadının medeni hali nedir?

- 1- Evli
- 2- Bekar
- 3- Diğer

45. Bakıcı kadın evli ise çocuğu var mı?

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Diğer
- 4- Diğer (belirtiniz)

46. Bakıcı kadının evliliği ne zaman bitti, belirtiniz?

- 1- 15-19
- 2- 20-24
- 3- 25-29
- 4- 30-34

46. Bakıcı kadının kaç çocuğu var?

- 1- 1 tane
- 2- 2 tane
- 3- 3 tane
- 4- 4 tane ve daha çok

47. Bakıcı kadının çocuk bakımı dışında evde baska görevleri var mı, belirtiniz?

.....

48. Siz çocuğunuza bakan kadından memnun musunuz?

- 1- Evet
- 2- Hayır

49. Yanıtınız "Hayır" ise nedenini açıklayınız.

.....

50. Bakıcı kadına aylık ne kadar ücret veriyorsunuz?

..... TL

51. Çocuğunuzun bakıldığı kres

- 1- Eşinizin çalıştığı kuruma bağlı
- 2- Özel kreş (adını ve adresini belirtiniz)

.....

52. Çocuğunuzun bakıldığı kresten memnun musunuz?

- 1- Evet
- 2- Hayır

53. Yanıtınız "Hayır" ise nedenini açıklayınız.

.....

54. Krese aylık ne kadar ücret veriyorsunuz?

..... TL

55. 0 - 3 yaş döneminde çocuğunuz hangi hastalıkları geçirdi?

- 1- Solunum yolu enfeksiyonları
(bademcik, faranjit, zatürre vb)
- 2- Bulaşıcı hastalıklar
(kızıl, kızamık, boğmaca, suçiçeği, kabakulak vb)
- 3- Barsak enfeksiyonları (ishal)
- 4- Diğerleri (belirtiniz)

56. Çocuğunuzun bu hastalıklara yakalanma nedeni sizce nedir, belirtiniz?

.....

57. 0 - 3 yaş döneminde çocuğunuz kaza geçirdi mi?
(Düşme, çarpma, zehirlenme, yanma vb)

- 1- Evet
- 2- Hayır

58. Kaza geçirdi ise ne tür bir kaza geçirdi?

- 1- Kafa travması (çarpma)
- 2- Düşme
- 3- Kırık
- 4- Yanık
- 5- İlaç veya zehirli bir madde ile zehirlenme
- 6- Elektrik çarpması

59. İşten eve döndükten sonra çocuğunuzla ne kadar süre meşgul oluyorsunuz, belirtiniz?

.....

60. Çocuğunuzu hastaneye aylık sürekli muaveneve getiriyor musunuz?

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Diğer (belirtiniz)

61. Çocuğunuzun varsa hastanedeki dosya numarasını belirtiniz.

Dosya No:

62. Neden çalışıyorsunuz, kısaca açıklayınız?

.....

.....

.....

0 - 3. YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN
BOY VE KİLOLARININ ÖLÇÜLMESİ TEKNİĞİ

Çocuğunuzun şimdiki boy uzunluğunu ve ağırlığını aşağıda belirtilen şekilde ölçünüz.

ÇOCUK NASIL TARTILIR? Bebekler ve çocuklar bebek baskülü, el kantarı, banvo baskülü ve da-
czane baskülü ile tartılabilirler. Bunun için iki yol denenebilir:

-) Çocuk yalnız tartılabilir
-) Anne ile birlikte tartılabilir

Çocuk yalnız olarak bebek baskülü ile tartılacaksa;

-) Çocuğunuzu üzerinde bir don kalacak şekilde soyunuz.
-) Baskül üzerine ince hafif bir bez örtünüz (çocuğunuz baskülün madeni kısmının soğuklu-
ğundan rahatsız olmasın).
-) Baskülün ibresini "0" ayarlayınız.
-) Çocuğu basküle dikkatle koyunuz, ayakları yere değmesin.
-) Çocuğu tartınız, baskülün dengeye geldiği rakamı okuyunuz.
-) Çocuğunuzun ağırlığını anket formunda yerine yazınız.

Çocuk, büyükler için kullanılan baskül ile (eczanelerdeki) veya yer baskülü ile tar-
tılacaksa;

-) Baskülü ayarlayın.
-) Çocuk annesi veya bir başkası tarafından kucağa alınır.
-) Çocuk ve anne birlikte tartılır.
-) Anne çocuğu kucağından bırakır.
-) Anne tek olarak tekrar tartılır.
-) Birinci tartı ile ikinci tartı arasındaki fark çocuğun ağırlığını verecektir.
-) Çocuğunuzun ağırlığını anket formunda yerine yazınız.

ÇOCUĞUN BOYU NASIL ÖLÇÜLÜR? Bebek ve çocukların boyu yatırılarak ölçülmelidir. Bunun için;

-) Çocuğun patik, ayakkabı ve başlığını çıkartınız.
-) Çocuğu sert bir zemin (sert divan, yer, masa gibi) üzerine sırtı alta gelecek biçimde
yatırın.
-) Çocuğun başı, sırtı, kalçası, topukları yere tam olarak değmelidir.
-) Çocuğun başını duvara ya da yere dik tutulan kitap gibi bir cisme değecek biçimde getir-
tin.
-) Dizlerini bükmemesi için hafifçe sol elinizle dizleri bastırın.
-) Çocuğun ayaklarının en uç topuk kısmının yere düşen hizasını bir kitap veya cetvelle
işaretleyin.
-) Çocuğunuzu kaldırın.
-) Baş hizasına konulan işaretle topukların değdiği cetvel veya kitap hizası arasını terz-
mezuru ile ölçün.
-) Doğru ölçü aldığınızı kanıtlamak için ölçüyü tekrar edin.
-) Çocuğunuzun boy ölçümünü anketteki yerine yazın.

Ek - 3

2

Sayın Anne,

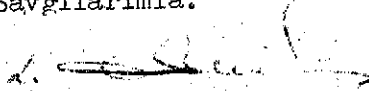
Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Gıda Bilimleri Enstitüsü
90 - 3 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN BAKIMI VE BESLENMESİ" konusunda bilimsel
bir araştırma yapmayı planlamıştır.

Amacımız; sizlerden toplayacağımız bilgilerin ışığında
sorunların çözümüne bilimsel olarak yardımcı olacak önerileri saptayabilmektir.

Sizlerden dileğimiz; anket formlarımızı doğru olarak cevaplayıp
kısa bir zamanda araştırmacılarımıza iade etmeniz ve araştırmanın
sonuçlanmasında yardımcı olmanızdır. Vereceğiniz bilgiler tamamen
gizli tutulacak ve sadece bu araştırmanın amacına yönelik olarak deşerlendirilecektir.

Bu konudaki ilgi ve yardımlarınız için teşekkürlerimin kabulünü
rica ederim.

Saygılarımla.

Hacettepe Üniversitesi
Beslenme ve Gıda Bilimleri Enstitüsü Md.
Prof. Dr. Orhan Köksal

1

0 - 3 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN
BAKIMI VE BESLENMESİ KONUSUNDA BİR ARASTIRMA

Soru kağıdı No:

1 - 2 - 3

I) BABA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. Adınız, soyadınız:
2. Çalıştığınız bölüm:.....
3. Ev adresiniz:
4. Kaç yaşındasınız, belirtiniz:
- 1- 15-19
- 2- 20-24
- 3- 25-29
- 4- 30-34
- 5- 35-39
- 6- 40 yaş ve üstü
5. Eğitim durumunuz nedir?
- 1- İlkokul mezunu
- 2- Ortaokul mezunu
- 3- Lise mezunu
- 4- Yüksek okul veya fakülte mezunu
6. Mesleğiniz nedir, belirtiniz?
7. Ailenin toplam aylık net geliri nedir? TL

II) ANNE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. Adınız, soyadınız:
2. Kaç yaşındasınız, belirtiniz?
- 1- 15-19
- 2- 20-24
- 3- 25-29
- 4- 30-34
- 5- 35-39
- 6- 40 yaş ve üstü
3. Eğitim durumunuz nedir?
- 1- Okuma-yazma bilmiyor
- 2- Okur-yazar
- 3- İlkokul mezunu
- 4- Ortaokul mezunu
- 5- Lise mezunu
- 6- Yüksek okul veya fakülte mezunu

4. Kaç çocuğunuz var?

- 1- 1 tane
- 2- 2 tane
- 3- 3 tane
- 4- 4 tane ve daha çok

5. 0 - 3 yaş arasında kaç çocuğunuz var?

- 1- 1 tane
- 2- 2 tane
- 3- 3 tane

III) ÇOCUK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

6. Çocuğun adı, soyadı:

7. Çocuğun cinsiyeti :

- 1- Erkek
- 2- Kız

8. Doğum tarihi:

Yaşı : ay

9. Nerede doğum yaptınız?

- 1- Hastanede
- 2- Evde
- 3- Diğer (belirtiniz)

10. Çocuk vaktinde mi doğdu?

- 1- Evet
- 2- Hayır

11. Çocuğunuzun doğum ağırlığı (gr):

12. Çocuğunuzun doğumda boy uzunluğu (sm):

13. Çocuğunuzun şimdiki kilosu (gr):

14. Çocuğunuzun şimdiki boy uzunluğu (sm):

15. Çocuğunuz anne sütü emdi mi?

- 1- Evet
- 2- Hayır

16. Emdi ise kaç ay emdi?

- 1- 1 aydan az
- 2- 1-3 ay
- 3- 4-6 ay
- 4- 7-12 ay
- 5- 13-18 ay
- 6- 18 ay ve fazla
- 7- Halen emiyor

21. Çocuğunuz günde ne kadar süt içiyor?

..... gr

22. Çocuğunuz kaçınıcı ayda yürüdü?

1- Henüz yürümüyor

2- ayda yürüdü

23. Çocuğunuz kakasını ve çişini ne zaman söylemeye başladı?

1- Henüz söylemiyor

2- ayda söyledi

24. 0 - 3 yaş döneminde çocuğunuz hangi hastalıkları geçirdi?

1- Solunum yolu enfeksiyonları

(bademcik, faranjit, zatürre gibi)

2- Bulaşıcı hastalıklar

(kızıl, kızamık, boğmaca, suçiçeği, kabakulak vb)

3- Barsak enfeksiyonu (ishal)

4- Diğerleri (belirtiniz)

25. Çocuğunuz bu hastalıklara nerede yakalandı, yakalanma nedeni sizce nedir?

.....
.....
.....

26. 0 - 3 yaş döneminde çocuğunuz kaza geçirdi mi?
(Düşme, çarpma, zehirlenme, yanma vb.)

1- Evet

2- Hayır

27. Kaza geçirdi ise ne tür bir kaza geçirdi?

1- Kafa travması (çarpması)

2- Düşme

3- Kırık

4- Yanık

5- İlaç veya zehirli bir madde ile zehirlenme

6- Elektrik çarpması

8. Çocuğunuzu hastaneye aylık sürekli muayeneve getiriyor musunuz?

- 1- Evet
- 2- Hayır
- 3- Diğer (belirtiniz)

9. Çocuğunuzun varsa hastanedeki dosya numarasını belirtiniz.

Dosya No:

10. Çalışmayıp evde kendi çocuğunuza bakmaktan memnun musunuz?

- 1- Evet
- 2- Hayır

11. Hayır ise nedenlerini açıklayınız.

.....
.....
.....

12. Daha önce çalışıyor muydunuz?

- 1- Evet
- 2- Hayır

13. Yanıtınız evet ise neden isten ayrıldığınızı açıklayınız.

.....
.....

0 - 3 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN
BOY VE KİLOLARININ ÖLÇÜLMESİ TEKNİĞİ

Çocuğunuzun simdiki boy uzunluğunu ve ağırlığını aşağıda belirtilen şekilde ölçünüz.

ÇOCUK NASIL TARTILIR? Bebekler ve çocuklar bebek baskülü, el kantarı, hanvo baskülü ve da eczane baskülü ile tartılabilirler. Bunun için iki yol denenebilir:

- 1) Çocuk yalnız tartılabilir
- 2) Anne ile birlikte tartılabilir

Çocuk yalnız olarak bebek baskülü ile tartılacaksa;

- 1) Çocuğunuzu üzerinde bir don kalacak şekilde soyunuz.
- 2) Baskül üzerine ince hafif bir bez örtünüz (çocuğunuz baskülün madeni kısmının soğukluğundan rahatsız olmasın).
- 3) Baskülün ibresini "0" ayarlayınız.
- 4) Çocuğu basküle dikkatle koyunuz, ayakları yere değmesin.
- 5) Çocuğu tartınız, baskülün dengeye geldiği rakamı okuyunuz.
- 6) Çocuğunuzun ağırlığını anket formunda yerine yazınız.

Çocuk, büyükler için kullanılan baskül ile (eczanelerdeki) veya yer baskülü ile tartılacaksa;

- 1) Baskülü ayarlayın.
- 2) Çocuk annesi veya bir baskası tarafından kucağa alınır.
- 3) Çocuk ve anne birlikte tartılır.
- 4) Anne çocuğu kucağından bırakır.
- 5) Anne tek olarak tekrar tartılır.
- 6) Birinci tartı ile ikinci tartı arasındaki fark çocuğun ağırlığını verecektir.
- 7) Çocuğunuzun ağırlığını anket formunda yerine yazınız.

ÇOCUĞUN BOYU NASIL ÖLÇÜLÜR? Bebek ve çocukların boyu yatırılarak ölçülmelidir. Bunun için;

- 1) Çocuğun patik, ayakkabı ve başlığını çıkartınız.
- 2) Çocuğu sert bir zemin (sert divan, yer, masa gibi) üzerine sırtı alta gelecek şekilde yatırın.
- 3) Çocuğun başı, sırtı, kalçası, topukları yere tam olarak değmelidir.
- 4) Çocuğun başını duvara ya da yere dik tutulan kitap gibi bir cisme değecek şekilde tutun.
- 5) Dizlerini bükmemesi için hafifçe sol elinizle dizleri bastırın.
- 6) Çocuğun ayaklarının en uç topuk kısmının yere düşen hizasını bir kitap veya cetvelle işaretleyin.
- 7) Çocuğunuzu kaldırın.
- 8) Baş hizasına konulan işaretle topukların değdiği cetvel veya kitap hizası arasındaki mesure ile ölçün.
- 9) Doğru ölçü aldığınızı kanıtlamak için ölçüyü tekrar edin.
- 10) Çocuğunuzun boy ölçümünü anketteki yerine yazın.